

บทที่ 5

ผลการดำเนินงาน แนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครู และผลการเปรียบเทียบ การผลิตครูระหว่างหลักสูตร 4 ปีกับหลักสูตร 5 ปี

การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าผลการดำเนินงาน แนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครู และผลการเปรียบเทียบ การผลิตครูระหว่างหลักสูตร 4 ปีกับหลักสูตร 5 ปี เป็นผลจากการวิเคราะห์เอกสาร และการศึกษาค้นคว้าในพื้นที่ภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์และสอบถามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การผลิตครู แบ่งออกเป็น 5 ส่วนคือ 1) ผลการดำเนินงานในการผลิตครูไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน 2) แนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครูไทยในอดีตและปัจจุบัน 3) ผลการเปรียบเทียบการผลิตครูระหว่าง หลักสูตร 4 ปีกับหลักสูตร 5 ปี 4) แนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครูของต่างประเทศ 5) ผลการเปรียบเทียบ การผลิตครูของไทยและต่างประเทศ และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการผลิตครูไทย และ 6) สภาพปัญหาการผลิตครูไทยที่จะส่งผลไปยังอนาคต มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 ผลการดำเนินงานในการผลิตครูไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ผลการดำเนินงานในการผลิตครูไทยที่ผ่านมา พบว่า นับตั้งแต่มีการจัดตั้ง “โรงเรียนฝึกหัดครู” แห่งแรกในปี 2535 สอนระดับประกาศนียบัตร ต่อมาพัฒนาเป็นวิทยาลัยครู มีพระราชบัญญัติ วิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 สอนถึงระดับปริญญาตรีเท่านั้น ต่อมา มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 สามารถผลิตครูได้ทุกระดับ จากการสำรวจในปีการศึกษา 2540 พบว่า มีสถาบันการผลิต ครูในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 17 แห่ง และสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 97 แห่ง อยู่ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลมากถึง 33 แห่ง และกระจายตามภูมิภาคต่างๆ คือ ภาคกลาง 19 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 23 แห่ง ภาคเหนือ 20 แห่ง และภาคใต้ 19 แห่ง สถาบันการผลิตครูในสังกัด กระทรวงศึกษาธิการผลิตครูในระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี สถาบันราชภัฏ และสถาบัน เทคโนโลยีราชมงคล เริ่มผลิตครูในระดับปริญญาโทตั้งแต่ปีการศึกษา 2541 เป็นต้นไป นอกจากนี้ยังมี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนอีก 2 - 3 แห่งที่มีการผลิตครูในระดับปริญญาโท (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ 2541 อ้างถึงใน ชนิตา รัชชพลเมือง และคณะ, 2547) หน่วยงานอื่นๆ ที่ผลิตครู ระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี ได้แก่ กรมพลศึกษา กรมอาชีวศึกษา และกรมศิลปากร เป็นต้น (ชนิตา รัชชพลเมือง และคณะ, 2548)

ผลการสำรวจจำนวนผู้เรียนครู ในปีการศึกษา 2543 พบว่า มีนิสิต/นักศึกษาครูรวม 136,605 คน เป็นผู้ศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี 5,472 คน ปริญญาตรี 110,399 คน ประกาศนียบัตร 99 คน ปริญญาโท 19,182 คน ประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง 5 คน และปริญญาเอก 572 คน (ชนิตา รัชชพลเมือง และคณะ, 2548) รายงานการศึกษาในปี 2544 พบว่า มีบัณฑิตครูปริญญาตรี

จบการศึกษาปีละประมาณ 29,900 คน และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น จากจำนวนนิสิต/นักศึกษาครูเข้าใหม่ปีละกว่า 44,000 คน ในขณะที่มีอัตราครูว่างปีละ 4,000 - 5,000 อัตรา และบรรจุเพียงปีละ 2,000 อัตรา คาดว่าใน 5 ปีต่อไปจะมีการผลิตครูเกินความต้องการสะสมถึง 20 - 25 เท่า ขณะเดียวกันยังมีปัญหาเฉพาะด้าน เช่น ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เนื่องจากหลักสูตรและกระบวนการเรียนยังไม่อาจให้ความเข้มข้นเชิงเนื้อหาวิชาได้อย่างพอเพียงหรือมีฉะนั้นก็เนื่องจากผู้เรียนเองมีพื้นฐานอ่อนมาแต่เดิมในสาขาวิชานั้นๆ ในขณะที่คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ก็จะมีปัญหาการขาดแคลน “ครูของครู” เพราะโครงสร้างอายุอาจารย์ จากจำนวนอาจารย์ในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ทั้งหมด 4,400 คน จะเกษียณอายุไปภายใน พ.ศ. 2554 ถึง 2,263 คน หรือร้อยละ 51.4 เฉพาะอาจารย์ระดับปริญญาเอกจะเกษียณไปถึงร้อยละ 63.5 (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544) ผลจากนโยบายจำกัดอัตรากำลังคนภาครัฐในปีงบประมาณ 2543 - 2547 ทำให้มีการยุบอัตรากาเกษียณอายุราชการปกติ และการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนด จำนวน 51,169 อัตรา โดยรัฐจัดสรรอัตราครูคืนเพียงร้อยละ 20 - 25 ของจำนวนครูที่ออกจากราชการ ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนครูทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาไทย และจากการสำรวจอัตรากำลังครูของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2551 พบว่ายังขาดครู 58,414 อัตรา คิดเป็นร้อยละ 12.05 ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2551 พบว่า ขาดครูสายการสอน 44,027 คน (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2552)

ทางด้านหลักสูตร ในปีการศึกษา 2547 - 2548 พบว่า มีการเปิดสอน 8 ระดับ ตั้งแต่ หลักสูตรอนุปริญญา หลักสูตรประกาศนียบัตร หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง หลักสูตรปริญญาตรี 2 ปี 4 ปี และ 5 ปี หลักสูตรปริญญาโท และหลักสูตรปริญญาเอก (ณรงค์ อุ๋ยนอง, 2549)

การผลิตครูเข้าสู่วิชาชีพของไทยในปัจจุบันมี 3 ลักษณะ คือ 1) การผลิตครูหลักสูตร 5 ปี (การผลิตครูแนวใหม่) โดยรับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมาเรียนในสถาบันอุดมศึกษา 4 ปี ปฏิบัติการหน้าที่ครูฝึกหัดในโรงเรียนที่เปิดสอนการศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 ปีเต็มเพื่อรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู มีจำนวนหน่วยกิตไม่ต่ำกว่า 160 หน่วยกิต ใช้รูปแบบ “Clinical Hospital Model” คล้ายการผลิตแพทย์ จบแล้วเข้าสู่วิชาชีพครูได้ตามประกาศของสภาวิชาชีพ (คุรุสภา) 2) การผลิตครูต่อยอด 1 ปี (การผลิตครูเฉพาะกิจ) โดยรับนักศึกษาผู้จบปริญญาตรีแล้วเข้ามาเรียนรายวิชาชีพครู จำนวนไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต เป็นเวลา 1 ปีการศึกษา จบหลักสูตรแล้วได้รับประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู หากได้เข้าสู่กระบวนการปฏิบัติการหน้าที่ครูฝึกหัดในโรงเรียนขั้นพื้นฐานเป็นเวลา 1 ปีเต็ม ก็จะได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู จะมีคุณสมบัติคุณสมบัติเข้าสู่อาชีพครูใหม่ตามประกาศของสภาวิชาชีพได้ และ 3) การผลิตครูหลักสูตรปริญญาโทและเอกทางการสอน (การผลิตครูระดับบัณฑิตศึกษา) โดยรับผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือโท เข้ามาเรียนหลักสูตรทางการสอน ใช้เวลา 2 ปี สำหรับปริญญาโท และ 3 - 4 ปี สำหรับปริญญาเอก

หากผู้เรียนยังไม่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของสภาวิชาชีพครู (คุรุสภา) (พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง, 2552) และในปี 2555 นี้มีสถาบันการผลิตครูบางแห่งได้เปิดหลักสูตรผลิตครูพันธุ์ใหม่ 6 ปี รับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเรียนหลักสูตรปริญญาตรีควบโท 6 ปี นิสิตจะได้รับปริญญา 2 ใบ คือปริญญาตรี และปริญญาโท เพื่อที่นิติตจะได้นำองค์ความรู้ในแต่ละระดับไปใช้ในการทำงานได้ และเปิดโอกาสแก่นิสิตที่ไม่พร้อมจะศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ก็สามารถเรียนเฉพาะในระดับปริญญาตรีได้ (วุฒิชัย กปิลกาญจน์ และ พรทิพย์ ไชยใส, 2554)

5.2 แนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครูไทยในอดีตและปัจจุบัน

ผลการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครูไทยในอดีตและปัจจุบัน พบว่า ในอดีต วิชาชีพครูถือว่าเป็นอาชีพที่ได้รับการยกย่องจากสังคมว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ และผู้คนในสังคมได้ให้ความศรัทธาเคารพ นับถืออย่างจริงใจ เพราะถือว่าเป็นผู้ที่มีพระคุณต่อคนในครอบครัว การที่สังคมให้การยกย่องเชิดชูผู้ที่เป็นครู เพราะว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการชี้นำสังคม เป็นผู้นำในชุมชน มีความสำคัญต่อการตัดสินใจและต่อวิถีของคนในชุมชน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ครูสมัยนั้นต้องเป็นแบบอย่างจริงๆ หายากมากที่ครูจะมีข่าวในทางไม่ดี มีแต่ยกย่อง เชิดชู ใครต่อใครก็เคารพการเป็นครู สมัยนั้นครูจะอยู่ในอีกฐานะหนึ่งของสังคมคือเป็นปูชนียบุคคล... จุดเด่นที่พื้เห็นครูสมัยก่อน นอกจากจะต้องเป็นคนดี ให้คนอื่นเห็นเป็นตัวอย่างแล้ว เป็นคนคิดทางเสียสังคม ต่าหนี ดีเตียนในสิ่งที่ไม่ดี ผิดวัฒนธรรม ประเพณีไม่ได้ ครูจะเป็นคนแรกๆ ที่ยืนขึ้นมาแนะนำ บอกกล่าว...ครูสมัยนั้นเป็นผู้นำสืบสานวัฒนธรรมประเพณี คู่กับผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นผู้นำในการกระทำพิธีกรรมต่างๆ... ยามครูแก่เฒ่าก็ถอยมาข้างหลังให้คนรุ่นอ่อนกว่าก้าวมาแทนที่ในเรื่องต่างๆ ที่เป็นส่วนรวม... จึงเห็นเสมอที่ลูกศิษย์ลูกหาไปอยู่ต่างถิ่นเมื่อกลับมาเยี่ยมญาติที่บ้านเดิมก็จะเลยมาเยี่ยมครู...” (น้ำฟ้าและปรายดาว, 29 พฤศจิกายน 2552)

ครูเป็นที่พึ่ง เป็นที่ปรึกษาหรือเกือบทุกเรื่องด้วยไม่ใช่เฉพาะแต่วิชาการเท่านั้น และสิ่งนี้แหละมันคำคุณให้ครูยิ่งทำดียิ่งๆ ขึ้นไปครับ...บ้านผมเป็นครู เป็นที่เคารพรักของทั้งลูกศิษย์และของคนในชุมชน คนในหมู่บ้านรักและเคารพยำมาก เป็นที่พึ่งของในหมู่บ้าน เป็นพยาบาล เป็นตำรวจ คอยไกลเกลี่ย ดูแลสารทุกข์สุกดิบ เรื่องราวต่างๆ ในหมู่บ้าน เป็นที่พึ่งได้ คนก็ศรัทธา เป็นเสาหลักให้ชุมชน ใครมีปัญหาอะไรก็ต้องมาหาบ้านผม เป็นผู้ที่หาทางออกให้ชุมชน เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ในการทำกิจกรรมงานบุญต่างๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของชุมชน มีพลังศรัทธา ความน่าเชื่อถือของชาวบ้าน ลูกศิษย์ลูกหาต้องไปมาหาสู่ ไม่ทอดทิ้ง ทุกคนมีน้ำใจให้ จะไหว้วานอะไรใครก็ได้...” (ครูโครงการคุรุทายาท คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2554)

การที่ครูในอดีตจะเป็นที่รักและศรัทธาของคนสังคมได้นั้น เพราะเป็นผู้ที่เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติตนตามหลักศีลธรรม ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรู้ความสามารถในการชี้นำสังคม จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง การผลิตครูในอดีตนั้นให้ความสำคัญตั้งแต่กระบวนการคัดสรรผู้ที่จะเข้าเรียนครู ตลอดจนกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ครูดี ครูเก่ง และเป็นผู้ที่สืบทอดอุดมการณ์ของการเป็นครู ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1 แนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครูไทยในอดีต

การผลิตครูในอดีตให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตครูทุกขั้นตอน เริ่มจากการคัดเลือกผู้ที่จะเป็นครู กระบวนการผลิต จนถึงการศึกษาวิชาชีพครู ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1.1 ด้านปัจจัย

1) คัดเลือกคนเก่งเข้าเรียนครู

จากการศึกษาพบว่า ในอดีตอาชีพครู ถือเป็นอาชีพที่ได้รับการยกย่องจากสังคมว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ และผู้คนในสังคมได้ให้ความศรัทธา เคารพ นับถือ อย่างจริงจัง เพราะถือว่าเป็นผู้ที่มีพระคุณต่อคนในครอบครัว ผู้ที่จะเข้าเรียนครูนั้นต้องเป็นคนที่เรียนหนังสือเก่งอยู่ในระดับต้นๆ ของโรงเรียน

“...ในยุคที่วิทยาลัยครูรุ่งเรือง จะมีการคัดคนที่สอบได้ที่ 1 ถึงที่ 5 หรือคนที่ 10 เข้ามาเรียนครู...” (ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2554)

“...ในสมัยนั้นจะมีโรงเรียนประจำจังหวัดหญิงชาย คนที่เรียนได้ที่ 1 จะมีสิทธิ์เข้าเรียนวิทยาลัยครู...ถือว่าทุกคนอยากเข้า เพราะมีทุน... สมัยนั้นต่างจังหวัดยังไม่มียุทธศาสตร์...” (ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2554)

“...สมัยนั้นการจะเป็นครูก็ต้องเริ่มจากจบ ม.6 (ม.4 ปัจจุบัน) ซึ่งสมัย 50 - 60 ปีก่อนเรามีการสอบไล่ทั้งระดับจังหวัดและประเทศ ก็มาเรียงคะแนนในจังหวัดว่าใครได้ที่ 1 - 2 - 3 ไหลลงไป คนที่ได้ที่ต้นๆ จะได้ทุนเรียนครูของจังหวัด จึงเป็นที่รู้กันว่าลูกบ้านไหนได้ทุนครูแสดงว่าลูกบ้านนั้นเก่ง...” (ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 3, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2554)

“...ครูเป็นอาชีพที่ได้รับความสนใจ เป็นความใฝ่ฝันของหนุ่มสาวที่ต้องการจะเข้ามามีอาชีพเป็นครู คนเก่งๆ จำนวนมากมุ่งมาเรียนครู... ในอดีตที่คนสอบเข้าครูได้นอกจากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จแล้ว ในระดับปริญญาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ถ้าใครเข้าได้ถือว่าแถมมาก พ่อแม่พี่น้องเพื่อนฝูงถึงขนาดฆ่าวัวฆ่าควาย กินเลี้ยงกันอย่างเอิกเกริก...” (รุ่ง แก้วแดง, 2547)

2) มีสิ่งจูงใจให้คนอยากเข้าเรียนครู

การที่มีคนเก่งเข้ามาเรียนครูนั้น เพราะมีสิ่งจูงใจ คือ การให้ทุนการศึกษาและการมีงานทำ ในส่วนของทุนการศึกษาจะเป็นทุนเต็มรูปแบบตลอดระยะเวลาของหลักสูตร ทุนดังกล่าวประกอบด้วย ค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายส่วนตัว และค่าที่พักตลอดระยะเวลาของหลักสูตร ทำให้ผู้เรียนไม่ต้องกังวลเรื่อง ค่าใช้จ่าย สามารถทุ่มเทให้กับการศึกษาได้อย่างเต็มกำลัง และศึกษาเล่าเรียนอย่างมีความสุข ในส่วนของการทำงานนั้น ผู้ที่จบการศึกษาจะได้รับการบรรจุเข้าเป็นข้าราชการครูทันที

“...นักเรียนทุนจะเรียน 2 ปี ได้วุฒิปกศ. เมื่อเรียนจบแล้วจะบรรจุเลยก็ได้ หรือเรียน ปกศ. สูงต่อ 2 ปี เพื่อปรับวุฒิ และสอบ พ.ม. (พิเศษครูมัธยม) เพื่อปรับ วุฒิเพิ่มอีกก็ได้ ความแตกต่างคือ เงินเดือน ปกศ. ได้ 600 ปกศ.สูง 750 พ.ม. ได้ 800 กว่า...” (น้ำฟ้าและปรายดาว, 29 พฤศจิกายน 2552)

“...พูดถึงความเป็นอยู่ ถามว่าลำบากไหม กันดารไหม ตอบได้เลยว่าเราไม่เคย รู้สึกว่าลำบาก ไม่รู้สึกว่ากันดาร ตรงข้ามกลับรู้สึกสะดวกสบาย กินอิ่ม นอนหลับ สนุก สิ้นปียังมีเงินทุนเหลือจ่ายคืนอีกตั้งหลายร้อย ผมเองเหลือปีละ 7-800 บาท เอาไปให้แม่ จริงๆ นะ เราอยู่วิทยาลัยหมู่บ้านเรามีความสุขมาก...” (มนตรี พิริยะกุล, 2549: 65)

3) คัดเลือกผู้ที่มีความสามารถมาเป็นครูของครู

ผู้บริหารสถาบันผลิตครูในอดีตจะคัดเลือกผู้ที่เป็นครูที่มีความสามารถ มีความเหมาะสมกับการสอนในสาขาวิชาเฉพาะ นอกจากนั้นยังส่งเสริมให้มีความรู้และประสบการณ์เพิ่มพูนมากขึ้น

“...ท่านสรรหาครู – อาจารย์ที่มีความสามารถเฉพาะวิชา เช่น คนตรี พลศึกษา การช่าง การเกษตร และวิชาการแต่ละวิชามาสั่งสอนฝึกอบรมนักศึกษาให้นำไปปฏิบัติได้ ท่านได้ส่งเสริมด้านวิชาการจนสามารถศึกษาต่อได้ สนับสนุนให้ครู-อาจารย์และนักศึกษาได้ศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ...” (วิเชียร เกาทอง, 2549: 35)

5.2.1.2 ด้านกระบวนการผลิต

1) กระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับผู้ที่จะเป็นครู

ในด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนของสถาบันการผลิตครูในอดีต จะมุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อผลิตครูคุณภาพไปทำงานในท้องถิ่นชนบททุกกันดาร จะเห็นได้จากกระบวนการผลิตครูของวิทยาลัยหมู่บ้านจอมบึง ดังนี้

1.1) จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนของสถาบันการผลิตครูในอดีตจะมุ่งการพัฒนาผู้ที่จะเป็นครูให้มีความพร้อมที่จะไปทำงานในท้องถิ่นชนบททุกกันดาร ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะที่จำเป็นหลายด้าน คือ

- 1.1.1) ความรู้สำหรับครูตามหลักสูตรการฝึกหัดครู
- 1.1.2) ความรู้สำหรับการทำงานอื่นๆ นอกเหนือจากงานครู เช่น การเกษตร การก่อสร้าง และความรู้เรื่องเครื่องยนต์
- 1.1.3) คุณลักษณะที่สำคัญเพื่อให้เกิดเป็นอุปนิสัยติดตัวที่ใช้เป็นแบบอย่าง และใช้ในการถ่ายทอดไปยังผู้เรียน
- 1.1.4) บูรณาการคุณธรรมจริยธรรมหลายด้านให้เป็นผู้ที่มีอุปนิสัยที่ดี รักการทำงาน มีความวิริยะอุตสาหะ ขยัน อดทน

ดังคำบอกเล่าของอดีตผู้อำนวยการและศิษย์เก่าวิทยาลัยหมู่บ้านจอมบึงตอนหนึ่งว่า

“...ในปี พ.ศ. 2497 จึงเกิดวิทยาลัยหมู่บ้านจอมบึงขึ้น โดยมีเป้าหมายที่จะผลิตครูเพื่อไปทำงานในท้องถิ่นชนบททุกกันดาร โดยนักศึกษาครูเหล่านี้จะต้องได้รับการฝึกและการทำงาน มีประสบการณ์การทำงานหลายอย่าง ทั้งด้านการเกษตร งานไม้ งานปูน งานก่อสร้าง งานเขียนแบบอ่านแบบเบื้องต้น งานบัดกรี ความรู้เรื่องเครื่องยนต์และความรู้ด้านการเรียนการสอน จิตวิทยา ตามหลักสูตรการฝึกหัดครูทั่วไป นักศึกษาครูเหล่านี้จะได้รับการฝึกฝนตลอดระยะเวลา 5 ปี โดยมีเป้าหมายหลักดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะการปลูกฝังนิสัยการทำงาน รักการทำงาน ขยัน อดทน พากเพียร สู้งาน เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องได้รับการปลูกฝังย้ำคิดย้ำทำจนเกิดความเคยชินและรับเป็นนิสัยถาวรติดตัวไป...” (รังสรรค์ พิมพันธ์พงษ์, 2549: 9)

และอีกตอนหนึ่งว่า

“...อาจารย์ ดร.อรุณ กล่าวด้วยความภาคภูมิใจว่าการพัฒนาคนต้องให้เกิดผล 2 อย่าง คือ ความเป็นคนดี (Good citizen) และมีความสามารถในอาชีพ (Man power)... ความเป็นคนดีนั้นทำอย่างไร... เน้นการทำงานปลูกฝังรักการทำงาน ขยัน อดทน มีวิริยะอุตสาหะ มีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ หลักการนี้ถือว่าการทำงานจะเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมหลายอย่างรวมกันไป เป็นการบูรณาการคุณธรรมหลายด้านแสดงออกเป็นพฤติกรรมและการปฏิบัติ อย่าลืมนว่าการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมไม่ใช่การบอก 1 ครั้ง 1 เดือน หรือ 1 ปี ต้องใช้เวลาต่อเนื่องหลายปี คุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์จึงเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน...” (รังสรรค์ พิมพันธ์พงษ์, 2549:13)

1.2) รูปแบบการสอนเน้นการปฏิบัติ

รูปแบบการสอนของสถาบันการผลิตครูที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีในอดีตจะมุ่งเน้นให้มีการเตรียมความพร้อมในการเป็นครูอย่างเข้มข้น โดยใช้รูปแบบการสอนที่เน้นการเรียนรู้ควบคู่กับการทำงานหรือการปฏิบัติจริง (Task-based learning) ดังคำบอกเล่าของอาจารย์และศิษย์เก่าวิทยาลัยหมู่บ้านจอมบึงที่ว่า

“...การพัฒนาผู้เรียนหรือนักศึกษาเน้นการเรียนรู้ควบคู่กับการทำงานหรือปฏิบัติจริง ... และส่งเสริมให้ทุกคนพัฒนาไปตามศักยภาพความถนัดหรือพรสวรรค์ของแต่ละคน ใครที่มีความถนัดและสนใจภาษาอังกฤษก็จะได้รับการพัฒนาเต็มที่ การกีฬาก็เช่นกัน ในระยะนั้นเด็กจอมบึงสอบได้รับทุน A.F.S. รวม 10 ทุน บางปีได้ 7 ทุน...” (รังสรรค์ พิมพันธ์พงษ์, 2549: 13)

“...ในการศึกษาเล่าเรียนทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ พบว่า...ชั่วโมงการเรียนและการปฏิบัติงานในแต่ละวันมากเกินไปที่หลักสูตรกำหนด กลางคืนก็เรียน ตื่นมาตี 5 ทำงาน (การทำงานถือว่าการเรียน) การทำงานถือว่าการพัฒนาคน ด้านความขยัน อดทน รักการทำงาน รักอาชีพสุจริต ฯลฯ...” (รังสรรค์ พิมพันธ์พงษ์, 2549: 14)

นอกจากนี้ ยังมีการใช้รูปแบบการสอนที่เป็นทางการในห้องเรียนและไม่เป็นทางการนอกห้องเรียน (Informal and formal learning) รูปแบบการสอนโดยผู้สอนเป็นแบบอย่างที่ดี (Role model) และรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative learning) เป็นต้น เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้ได้รับการพัฒนาอย่างเข้มข้น

“...ครูอาจารย์และนักเรียนต้องทำงานหนักมากขึ้น เริ่มตั้งแต่การปรับปรุงภูมิทัศน์จากดินภูเขาเป็นสถานที่ที่ร่มรื่น สนามกีฬาธรรมดากลายเป็นสนามกีฬามาตรฐานรับการแข่งขันระดับจังหวัด ปรับปรุงสมรรถนะทางด้านร่างกายของนักเรียนให้แข็งแรง โดยทุกเช้าทั้งตัวท่านเองและอาจารย์ท่านอื่นๆ ออกปลุมนักเรียนตามหอต่างๆ มีการทำงาน ทำกายบริหารตั้งแต่เช้ามีด...” (ไธมาส ปัญญา, 2549: 81)

นอกจากนั้นแล้ว ยังให้ส่งเสริมผู้เรียนได้รับการพัฒนาตามความสนใจและตามความถนัดอีกด้วย

“...งานวิชาการที่เห็นว่าสำคัญและเป็นประโยชน์ยิ่ง คือ การส่งเสริมนักเรียนที่สนใจวิชาภาษาอังกฤษได้ฝึกเป็นพิเศษ ให้อาสาสมัครอเมริกันนำนักเรียนเหล่านี้ไปพักบ้านพักและทำกิจกรรมต่างๆ โดยใช้ภาษาอังกฤษทั้งหมด เป็นผลให้ปีนั้นนักเรียนจอมบึงสอบชิงทุน A.F.S. ได้สิบกว่าคน เป็นที่ฮือฮาระดับประเทศที่สถาบันการศึกษาในป่าไม่เป็นที่รู้จักสอบชิงทุน A.F.S. ได้จำนวนมาก...” (สุเมธ - จันทร์เพ็ญ ช่วงจำ, 2539: 37)

2) การถ่ายทอดจิตวิญญาณความเป็นครูด้วยหลักสูตรเสริม

ในการจัดการเรียนการสอนของสถาบันการผลิตครู นอกเหนือจากการสอนเนื้อหาในหลักสูตรแล้ว ยังมีการถ่ายทอดจิตวิญญาณหรืออุดมการณ์การเป็นครู ถือได้ว่าเป็นสาระสำคัญที่แฝงในหลักสูตรครู มีกระบวนการถ่ายทอดจิตวิญญาณหรืออุดมการณ์การเป็นครูสอดแทรกอยู่ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนด้วยกลยุทธ์ที่หลากหลาย ทำให้เกิดความรัก ความศรัทธาในตัวครู เกิดความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ ดังคำบอกเล่าของศิษย์ที่ว่า

“...ได้รับการอบรมบ่มนิสัยอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของครูอาจารย์ตลอด 24 ชั่วโมง ยามจะกินถึงเวลาจะนอนอยู่ในสายตาคู อาจารย์ ไม่ใช่ไปโรงเรียน 7 ชั่วโมง อยู่บ้าน 17 ชั่วโมง... จะนอนจะกินอยู่ในระเบียบวินัย ข้อบังคับ...” (รังสรรค์ พิมพันธ์พงษ์, 2549: 14)

“ครูมีจิตวิญญาณเป็นครู คือ รักและเอ็นดูศิษย์ ใช้กลเม็ดต่างๆ สอน แก่ไขศิษย์ที่แตกต่างกันด้วยความอดทน อดกลั้น ตัวอย่างพวกที่ขโมยข้าวโพดที่ปลูก พวกเขาจะขโมยตรงกลางๆ ของแปลง อาจารย์จับได้เมื่อเขาหักข้าวโพดวางไว้ อาจารย์ก็เอาร่างตามเก็บ แล้วนำไปต้มเอง พอเด็กย้อนมาเก็บก็หาไม่พบ อาจารย์ต้มสุกแล้วก็เรียกเด็กไปกิน เขาก็รู้ว่าอาจารย์จับได้แต่อาจารย์ไม่พูด...” (จิตรา แสงสว่าง, 2549: 33)

“ในช่วงหนึ่งของชีวิตได้ค้นพบตนเองว่า “เราก็ดสอนหนังสือเป็น” อาจารย์ปรีชา เจียมรวมวงศ์ เคยบอกว่า “ครูทุกคนเป็นคน แต่คนทุกคนหาเป็นครูที่ดีไม่” เป็นความจริงที่ได้ค้นพบ เพราะการเป็นครูที่ดีเราจะต้องเสียสละอะไรหลายๆ อย่างที่คนที่ไม่ใช่ครูโดยจิตวิญญาณจะทำไม่ได้...” (มัญญ กาละพัฒน์, 2549: 76)

5.2.1.3 ผลผลิต

1) ผลผลิตจากสถาบันการผลิตครูมีคุณภาพ

ผลผลิตครูจากสถาบันการผลิตครูในอดีตในยุคของการส่งเสริมวิชาชีพครู มีการจัดสรรทุนสำหรับผู้ที่จะเป็นครู ได้รับการหล่อหลอมให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะเป็นครูในท้องถิ่น มีประสบการณ์การทำงานหลายอย่าง ได้รับการฝึกฝนตลอดระยะเวลาของหลักสูตร ได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาไปตามศักยภาพของตน มีความรักและศรัทธาในตัวครู วิชาชีพครูและมีความภาคภูมิใจในตนเอง ผลผลิตจึงเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร ไม่ละทิ้งวิชาชีพครู ได้รับการยกย่องจากสังคม และสร้างชื่อเสียงและความศรัทธาต่อวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ดังตัวอย่างของผลผลิตครูจากวิทยาลัยหมู่บ้านจอมบึง ดังนี้

“...นักเรียนที่จบจากวิทยาลัยหมู่บ้านจอมบึง ซึ่งเป็นนักเรียนทุนมี 18 รุ่น โดยเฉพาะรุ่นต้นๆ ที่ได้รับการฝึกฝนหนักได้รับคำชมจากสังคมที่พวกเขาได้ไปร่วมทำงานอยู่ทั่วประเทศว่า เป็นผู้ที่มีและมีไม่เหมือนใครเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ คือ

1) ความอดทน พวกเราอดทนเป็นเลิศ เพราะเราอยู่ในถิ่นกันดาร ไม่มีความพร้อมในด้านต่างๆ ต้องช่วยตัวเอง

2) มีน้ำใจ คือ เห็นคนอื่นทำอะไร ถ้าช่วยได้จะรีบอาสาทันที เช่น พบเห็นคนถือของหนักจะเข้าไปช่วยถือให้

3) ขยันและประหยัด จะทำงานในหน้าที่โดยไม่ต้องให้ใครมาคอยเตือนและทำด้วยความประหยัด

4) มีฝีมือ จากวิชาการต่างๆ ที่ได้เรียนมานักเรียนของเราได้นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะวิชาช่างต่างๆ วิชาเกษตร จะเห็นได้ว่า อาจารย์วิชาช่างหรือที่ราชภัฏเรียกว่าอุตสาหกรรมศิลป์ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏต่างๆ เป็นผู้ที่จบจากวิทยาลัยหมู่บ้านจอมบึง ในระดับ ป.กศ. มา อีกทั้งการศึกษาในอำเภอหรือจังหวัดต่างๆ ผู้ที่จบจากจอมบึงจะเป็นผู้ดูแลและควบคุมงานเป็นส่วนใหญ่

จากสิ่งที่กล่าวมา 4 ข้อนี้ ผู้เขียนจะได้ยินสังคมถามว่า จอมบึงเป็นอย่างไรทุกคนหรือ ซึ่งเป็นคำพูดที่ชาวจอมบึงซึ่งใจ...” (สุเมธ - จันทรเพ็ญ ช่วงฉ่ำ, 2539: 38 - 39)

“...ส่วนมากกลับบ้านเกิดไปรับราชการครู ตามเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ก็มีพวกก้าวหน้ากันด้วยดี เพราะพวกเราใฝ่ดีกันทั้งนั้น...” (มนตรีพิริยะกุล, 2549: 69)

ครูในอดีตจะมีความรักและศรัทธาความเป็นครูสูง มีเป้าหมายในการเป็นครูที่ดี มีความรักในอาชีพครู รักโรงเรียน รักลูกศิษย์ มุ่งมั่นสั่งสอนลูกศิษย์ด้วยความอดทนและปรารถนาให้ลูกศิษย์มีความเจริญก้าวหน้า

“...ข้าพเจ้าเขียนจากประสบการณ์มาในชีวิตที่เป็นครูในสถานศึกษาแห่งนี้ ... 32 ปีที่ข้าพเจ้าทำการสอนอยู่สถานศึกษาแห่งนี้ ข้าพเจ้ามีความรักสถานที่แห่งนี้มาก และจะทำหน้าที่สั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ความสามารถ มีจริยธรรม มีระเบียบวินัย ความหวังของครูก็คือสั่งสอนลูกศิษย์ให้ประสบความสำเร็จในชีวิต การเป็นครูใครๆ ก็เป็นได้ แต่เป็นครูที่ดีเป็นยากลำบากและต้องอดทน ข้าพเจ้าหวังว่าโรงเรียน...ต้องเจริญก้าวหน้าสืบไปชั่วกาลนาน” (สมบุญ ศรีสุทธิ, 2551)

5.2.2 แนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครูไทยในปัจจุบัน

ในการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครูของประเทศไทย คณะผู้วิจัยดำเนินการศึกษาจากสถาบันการผลิตครูของประเทศไทยที่ได้รับการคัดเลือกเป็นสถาบันการผลิตครูโครงการพิเศษของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏ 6 แห่ง มหาวิทยาลัยรัฐและมหาวิทยาลัยในกำกับ 6 แห่ง สถาบันพลศึกษา 1 แห่ง และมหาวิทยาลัยที่เป็นสถาบันการผลิตครูอาชีพศึกษา 2 แห่ง รวมจำนวนสถาบันการผลิตครู 15 แห่ง

การนำเสนอผลการวิเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครูของสถาบันการผลิตครูประกอบด้วย

1) ปัจจัย 2) กระบวนการผลิต 3) ผลผลิต และ 4) ผลกระทบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.2.1 ปัจจัย

5.2.2.1.1 โครงสร้างหลักสูตร

จากการศึกษาพบว่า โครงสร้างหลักสูตรครูของแต่ละสถาบันจะมีจำนวนหน่วยกิตรวม และจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาต่างๆ ไม่ต่ำกว่าที่คุรุสภากำหนด เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบในแต่ละสถาบันพบว่า จำนวนหน่วยกิตในหลักสูตรมีอยู่ระหว่าง 160 - 174 หน่วยกิต มีความแตกต่างกัน 10 หน่วยกิต เมื่อพิจารณาสาเหตุของความแตกต่างพบว่า มีความแตกต่างกันมากที่สุดหมวดวิชาเอก บางสถาบันมี 69 หน่วยกิต บางสถาบันมี 85 หน่วยกิต มีความแตกต่างกัน 17 หน่วยกิต นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างกันในหมวดวิชาชีพครู ซึ่งประกอบด้วย 3 กลุ่มวิชาคือ 1) วิชาพื้นฐานวิชาชีพครู 2) วิชาชีพครู และ 3) ประสบการณ์วิชาชีพ จะพบว่า กลุ่มวิชาประสบการณ์วิชาชีพจะมีจำนวนหน่วยกิตต่ำสุดคือ 12 หน่วยกิต และมากที่สุดคือ 25 หน่วยกิต ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความแตกต่างกันของหมวดวิชาชีพครู

ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่า โครงสร้างหลักสูตรครูของสถาบันการผลิตครูที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีนั้น ยังมีความแตกต่างกันอยู่มากในจำนวนหน่วยกิตของหมวดวิชาพื้นฐาน หมวดวิชาชีพ และหมวดวิชาเอก แสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างของโครงสร้างหลักสูตรดังกล่าวอาจจะไม่ส่งผลให้มีความแตกต่างในเรื่องของคุณภาพครูที่เป็นผลผลิต ดังรายละเอียดในตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 การวิเคราะห์โครงสร้างของหลักสูตรผลิตครูประเภทสามัญศึกษาและประเภทอาชีวศึกษา

โครงสร้าง ของหลักสูตร	ครูสภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏ						มหาวิทยาลัยรัฐและ มหาวิทยาลัยในกำกับ						สถาบัน พล ศึกษา	สถาบัน อาชีวศึกษา		
		สวนดุสิต	จันทร์เกษม	บ้านสมเด็จเจ้า	ธนบุรี	พิบูลสงคราม	สุราษฎร์ธานี	จุฬาลงกรณ์ฯ	เกษตรศาสตร์	ศรีนครินทรวิโรฒฯ	บูรพา	ขอนแก่น	สงขลานครินทร์ฯ	วิทยาเขต สมุทรสาคร	มจร.ธนบุรี	มทร.ธัญบุรี	
จำนวนหน่วยกิต	160	171	169	168	171	163	160	170	168	178	169	170	173	160	165	174	
1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	30	30	30	30	30	32	30	30	33	30	31	30	30	30	31	36	
2. หมวดวิชาชีพครู	50	55	58	58	60	50	50	54	60	50	58	50	52	50	50	50	
- พื้นฐานวิชาชีพครู	1 ปี	30	44	33	9	33	36	38	45	50	38	33	40	25	38	20	
- วิชาชีพครู					36												16
- ประสบการณ์วิชาชีพครู					25												14
3. หมวดวิชาเอก	74	80	75	74	75	75	74	76	69	30	74	84	85	74	78	82	
4. หมวดวิชาเลือกเสรี	6	6	6	6	6	6	6	10	6	6	6	6	6	6	6	6	

5.2.2.1.2 คุณลักษณะของนิสิตนักศึกษาตามเกณฑ์

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า สถาบันการผลิตครูทุกสถาบันมีการกำหนดวิธีการรับเข้าศึกษา 3 วิธีคือ 1) การรับแบบโควตา 2) การรับสมัครผ่านมหาวิทยาลัยโดยตรง และ 3) การรับสมัครผ่านระบบกลางการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (Central University Admissions System: CUAS) หรือระบบแอดมิสชันส์กลาง

สำหรับเกณฑ์การรับเข้าศึกษาแบบโควตาจะรับผู้ที่เรียนดี มีเกรดเฉลี่ยสะสมตามที่กำหนด ส่วนใหญ่อยู่ที่เกรด 3 ขึ้นไป โดยผู้สนใจสมัครไม่ต้องสอบแข่งขัน การรับสมัครผ่านมหาวิทยาลัยโดยตรงและระบบแอดมิสชันส์กลางจะเป็นไปตามที่มหาวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด

นอกจากนี้ในบางสถาบันยังเน้นการคัดเลือกนิสิตนักศึกษาที่มีความรู้เชิงวิชาการมากกว่าทักษะทางวิชาเอก เพื่อให้บัณฑิตสามารถจบการศึกษาตามหลักสูตร

“...เราเชื่อว่าทักษะเป็นสิ่งที่พัฒนาได้ แต่ถ้าวิชาการไม่เข้มแข็งอาจจะเรียนไม่ทันเพื่อน เพราะติดบางวิชาอย่างวิชาภาษาอังกฤษ จะทำให้มีปัญหาตอนจบ...”
(กรรมการบริหารสาขาศิลปะ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

5.2.2.1.3 คุณลักษณะของนิสิตนักศึกษาที่เื่อต่อการเข้าศึกษาในวิชาชีพครู

ในการรับสมัครผู้จะเข้าเรียนในสถาบันการผลิตครู จะให้ความสำคัญกับความสามารถของผู้เข้าเรียน คือ 1) คะแนนสอบวัดความถนัดทางวิชาชีพครู (วัดแววครู) และ 2) การสอบสัมภาษณ์ เพื่อทดสอบคุณลักษณะที่เหมาะสมกับวิชาชีพครู ส่วนใหญ่แล้วจะพิจารณาจากคุณลักษณะ 5 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) ด้านทัศนคติ 3) ด้านทักษะ 4) สุขภาพจิต และ 5) สถิติปัญญา พบว่า สาขาวิชาที่ศึกษาส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คือ บุคลิกภาพความเป็นครู รองลงมาคือ ด้านทัศนคติ ได้แก่ รักความเป็นครู มีแรงบันดาลใจที่จะเป็นครู และมีความสนใจที่จะเป็นครู และด้านทักษะ ได้แก่ การพูด ดังรายละเอียดในตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 คุณลักษณะของนิสิตนักศึกษาที่เหมาะสมและสนับสนุนวิชาชีพครู

คุณลักษณะที่ เหมาะสมและ สนับสนุนวิชาชีพครู	วิทยาศาสตร์			คณิตศาสตร์		เคมี	ปฐมวัย		ประถมศึกษา	การศึกษาพิเศษ	ภาษาไทย		ภาษาอังกฤษ	สังคมศึกษา	ศิลปะ	ดนตรี	พลศึกษา	คอมพิวเตอร์ศึกษา	วิศวกรรมเครื่องกล	วิศวกรรมไฟฟ้า	วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์	วิศวกรรมคอมพิวเตอร์	
	U2	U9	U10	U9	U10	U12	U4	U8	U3	U8	U9	U11	U1	U9	U1	U5	U7	U6	U13	U13	U13	U14	
ก. บุคลิกภาพ																							
1) การแต่งกายสุภาพ		√	√	√	√	√	√	√		√	√	√	√	√			√						
2) บุคลิกภาพของครู	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√			√		√	√	√		
3) อีเอ็มแอมแจ่มใส	√	√	√	√	√	√	√	√		√	√	√	√	√									
4) มีความอดทน		√		√			√	√	√	√		√				√			√				
5) มีเพศเหมาะสม								√	√	√				√									
6) รู้จักแบ่งปัน			√		√					√			√										
7) เสียสละ			√		√					√													
8) จิตอาสา			√		√					√		√											
9) บึกบึน																	√		√				
10) กิริยามารยาทสุภาพ			√		√							√							√	√	√		
11) อ่อนน้อมถ่อมตน			√		√														√	√	√		
12) สามารถปรับตัว			√		√					√		√	√						√	√	√		
13) ความมั่นใจในตัวเอง			√		√	√							√		√								
ข. ทักษะคิด																							
14) แรบบันดาใจที่จะเป็นครู		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√		√					√				
15) รักความเป็นครู	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√			√				√	√	√		
16) สนใจที่จะเป็นครู	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√			√		√			√				
17) รักเด็ก			√		√			√		√													
18) ตั้งใจที่จะเป็นครู															√								
19) ทักษะคิดต่อวิชาเอก													√		√	√							
ค. ทักษะ																							
20) การพูด			√		√	√	√		√		√	√	√	√	√								
21) การอ่าน			√		√		√	√			√	√	√										
22) การออกเสียง/น้ำเสียง/ชัดเจน			√		√						√	√	√						√	√	√		
23) ทักษะวิชาเอก						√							√			√							
24) ทำกิจกรรมเป็นนักปฏิบัติ			√		√	√				√			√	√		√			√	√	√		
25) ความสามารถพิเศษทางช่าง																			√	√	√		
26) ความสามารถพิเศษครู																			√	√	√		
ง. สุขภาพจิต																							
27) อารมณ์มั่นคง			√		√					√													
28) สุขภาพจิตดี																√			√	√	√		
จ. สติปัญญา																							
29) มีไหวพริบ			√		√			√					√		√	√							
30) มีวิจารณ์ญาณ													√						√	√	√		

5.2.2.1.4 คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน

อาจารย์ผู้สอนในสถาบันการผลิตครูจะมีคุณลักษณะที่สำคัญหลายประการ ประกอบด้วย 3 ด้านคือ 1) คุณวุฒิ 2) ทักษะและความเชี่ยวชาญ และ 3) บุคลิกภาพ ที่พบมากที่สุดมีทุกสาขา คือ มีคุณวุฒิตามเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด ได้แก่ มีคุณวุฒิตรงตามสาขา จบการศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไป และมีความเชี่ยวชาญในสาขาที่สอน รองลงมาคือ มีความเชี่ยวชาญหลากหลาย ส่วนด้านบุคลิกภาพที่พบมากที่สุดคือ เอาใจใส่ผู้เรียนและยึดระเบียบวินัย ดังรายละเอียดในตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.3 คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนในสถาบันการผลิตครู

คุณลักษณะของ อาจารย์ผู้สอนใน สถาบันการผลิตครู	วิทยาศาสตร์			คณิตศาสตร์		เคมี	ปฐมวัย		ประถมศึกษา	การศึกษาพิเศษ	ภาษาไทย		ภาษาอังกฤษ	สังคมศึกษา	ศิลปะ	ดนตรี	พลศึกษา	คอมพิวเตอร์ศึกษา	วิศวกรรมเครื่องกล	วิศวกรรมไฟฟ้า	วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์	วิศวกรรมคอมพิวเตอร์	
	U2	U9	U10	U9	U10		U12	U4			U8	U3											U8
ก. คุณวุฒิ																							
1) คุณวุฒิตรงตาม เกณฑ์	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
ข. ทักษะ/เชี่ยวชาญ																							
2) มีความ หลากหลาย		√		√			√				√		√	√					√				
3) เชี่ยวชาญในสาขา ที่สอน	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
ค. บุคลิกภาพ																							
4) เหมือนพ่อเหมือน แม่										√			√	√									
5) เอาใจใส่ผู้เรียน				√			√	√		√	√		√	√		√		√					
6) ยึดระเบียบวินัย				√		√	√			√	√	√		√		√		√		√			
7) เข้มงวด				√			√			√		√						√					
8) ยึดหยุ่น							√	√		√			√					√	√				
9) สนับสนุนผู้เรียน				√			√			√		√	√			√		√	√	√	√	√	√
10) ช่วยแก้ปัญหา ผู้เรียน				√			√				√	√	√					√	√	√	√	√	√

ผลการศึกษาพบว่า ในสาขาหนึ่งๆ จะต้องมีอาจารย์ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะเฉพาะด้านที่แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถให้ความรู้และประสบการณ์ผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย และได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาทั้งตนเองและกัน

“...เราโชคดีนะเรา 4 คน มีทักษะคนละอย่างกัน... ตรงนี้เราสอนเป็นทีม... เราดูแลกันแบบพี่น้อง... เราคุยด้วยกันตลอด เรียนรู้ซึ่งกันและกันไป... เราแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน...” (อาจารย์สาขาภาษาไทยคนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

“...อาจารย์ของเรามีหลายท่าน แต่ละท่านก็มีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขา ไม่ว่าจะเป็นด้านโภชนาการ วิชาการ กระบวนการเรียนการสอนก็จะเป็นอาจารย์อีกท่านหนึ่ง เกี่ยวกับศิลปะก็มี เกี่ยวกับดนตรีการร้องรำทำเพลงก็มี... อาจารย์นิเทศก์ จะต้องเป็นอาจารย์ที่จบปริญญาโทในสาขาปฐมวัย จะไม่ใช่ว่าเป็นอาจารย์ธรรมดา...”
(อาจารย์สาขาปฐมวัยคนที่ 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2554)

5.2.2.1.5 คุณลักษณะของครูที่เลี้ยงในโรงเรียนที่เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์

ครูที่เลี้ยงในโรงเรียนที่เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์จะมีคุณลักษณะที่สำคัญหลายประการ ประกอบด้วย 1) คุณสมบัติ 2) ความเชี่ยวชาญ 3) ความสัมพันธ์ และ 4) ความรับผิดชอบที่พบมากที่สุดทุกสาขา คือ มีคุณสมบัติตามเกณฑ์คุรุสภา ตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพท.) และมีคุณวุฒิตรงตามสาขา รองลงมาคือ เอาใจใส่ ไม่ทิ้งนักศึกษา มีประสบการณ์ในการสอนสาขาที่นิสิตนักศึกษาฝึกประสบการณ์ และเป็นเครือข่ายเดิมของสถาบันการผลิตครู ดังรายละเอียดในตารางที่ 5.4

ตารางที่ 5.4 คุณลักษณะของครูพี่เลี้ยงในสถานศึกษา

คุณลักษณะของ ครูพี่เลี้ยง ในสถานศึกษา	วิทยาศาสตร์			คณิตศาสตร์		เคมี	ปฐมวัย		ประถมศึกษา	การศึกษาพิเศษ	ภาษาไทย		ภาษาอังกฤษ	สังคมศึกษา	ศิลปะ	ดนตรี	พลศึกษา	คอมพิวเตอร์ศึกษา	วิศวกรรมเครื่องกล	วิศวกรรมไฟฟ้า	วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์	วิศวกรรมคอมพิวเตอร์	
	U2	U9	U10	U9	U10		U4	U8			U3	U8											U9
ก. คุณสมบัติ																							
1) ตามเกณฑ์ครูสภา	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
2) ตามเกณฑ์ สพท.	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
3) คุณวุฒิตรงตามสาขา	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
ข. ความเชี่ยวชาญ																							
4) มีประสบการณ์ในการสอนในสาขา		√	√	√	√	√	√	√		√	√	√	√	√			√	√	√	√	√	√	
5) มีประสบการณ์ในการนิเทศ					√						√		√										
6) มีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษา					√		√				√		√					√					
7) มีผลงานวิชาการ					√																		
8) ครูต้นแบบ						√		√															
ค. ความสัมพันธ์																							
9) ศิษย์เก่า						√				√	√	√		√									
10) ความสัมพันธ์กับอาจารย์		√		√							√	√	√	√					√	√	√	√	
11) เครือข่ายเดิม		√		√		√		√			√	√	√	√					√	√	√	√	
12) เข้ากับนักศึกษาฝึกสอนได้		√		√		√	√				√			√					√	√	√	√	
13) ดูแลเหมือนพี่น้อง		√		√			√				√	√		√					√				
ง. ความรับผิดชอบ																							
14) เอาใจใส่นักศึกษา		√	√	√	√	√	√	√			√	√	√	√				√	√	√	√	√	√
15) เข้มงวด		√		√			√	√			√	√	√	√					√				
16) กำกับ ติดตามงานนิสิตนักศึกษา		√		√		√	√	√			√	√		√				√	√				
17) ไม่เอางานของนิสิตนักศึกษาไปเป็นงานของตน												√											

1) คุณวุฒิของครูพี่เลี้ยง

ครูพี่เลี้ยงในโรงเรียนที่เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์จะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญตามเกณฑ์ 3 ประการ คือเกณฑ์ของครูสภา เกณฑ์ของ สพท. และมีคุณวุฒิตรงตามสาขา

“...คุณวุฒิของครูพี่เลี้ยงต้องตรงตามที่ครูสภากำหนด ครูพี่เลี้ยงต้องผ่านเกณฑ์ของ สพท. จบปริญญาตรี...” (อาจารย์สาขาอิเล็กทรอนิกส์ฯ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2554)

“... จะต้องมีครูพี่เลี้ยงที่เพียงพอและต้องจบสายตรงสาขาปฐมวัย...” (ประธานหลักสูตรปฐมวัยคนที่ 1, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2554)

“...ครูพี่เลี้ยงของที่นี่ส่วนใหญ่จะจบปริญญาโท...” (ครูพี่เลี้ยงสาขาคณิตศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“...มีการคัดครูพี่เลี้ยง เป็นศิษย์เก่า เป็นเครือข่าย ส่วนใหญ่จะจบปริญญาโท และก็มีความสามารถที่จะดูแลเราได้...” (ครูที่จบสาขาคณิตศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“...นิสิตได้ลองปฏิบัติหน้าที่ครูประจำชั้นร่วมกับครูประจำชั้นหลัก สามารถแสดงความคิดและบริหารชั้นเรียนได้เต็มศักยภาพ...” (ครูพี่เลี้ยงสาขาคณิตศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

2) คุณภาพของครูพี่เลี้ยง

ผู้ที่จะเป็นครูพี่เลี้ยงทุกคนของทุกสถาบันที่ทำหน้าที่ในการผลิตครูจะต้องมีประสบการณ์ในการสอนตรงกับสาขาที่นิสิตนักศึกษาต้องฝึกสอน บางแห่งมีการกำหนดระยะเวลาประสบการณ์ไว้ เช่น ไม่น้อยกว่า 3 ปี

“...ครูพี่เลี้ยงต้องสอนไม่ต่ำกว่า 3 ปี ในสาขาที่มีนิสิต...” (อาจารย์สาขาอิเล็กทรอนิกส์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2554)

“...ครูพี่เลี้ยงต้องมีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพและคุณภาพในเรื่องของการดูแลนักศึกษา มีภาระงานที่ชัดเจนทางด้านวิชาการ...” (ครูพี่เลี้ยงสาขาสังคม คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

3) ความสัมพันธ์ที่มีกับนิสิตนักศึกษาฝึกประสบการณ์

ครูพี่เลี้ยงที่ทำหน้าที่ฝึกสอนจะต้องมีความเข้าใจนิสิตนักศึกษาที่ฝึกประสบการณ์เป็นที่ปรึกษา เข้ากันได้ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับนิสิตนักศึกษา ถ้ามีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างครูพี่เลี้ยงกับนิสิตนักศึกษา จะต้องเปลี่ยนแหล่งฝึกประสบการณ์ให้ใหม่

“...ครูพี่เลี้ยงต้องเข้ากันได้กับนิสิต ถ้ามีปัญหาไปกันไม่ได้ เราจะเปลี่ยนแหล่งฝึกให้เลย...” (ประธานศูนย์ฝึกประสบการณ์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

“...นิสิต 1 คน ต่อครูพี่เลี้ยง 1 คน ครูพี่เลี้ยง เพื่อนครู ฝ่ายวิชาการจะคอยให้คำปรึกษาแนะนำนิสิต และมีการเยี่ยมชั้นเรียน” (ครูพี่เลี้ยง สาขาคณิตศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

4) การพัฒนาครูพี่เลี้ยง

ทางสถาบันการผลิตครูจะมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาครูพี่เลี้ยง เช่น จัดอบรมเพื่อเป็นการพัฒนาทักษะ ความชำนาญในบทบาทการเป็นครูพี่เลี้ยง หรือเป็นการจัดอบรมเพื่อให้ครูทุกโรงเรียนมีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง เช่น การดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นโครงการร่วมกันระหว่างสถาบันการผลิตครูกับศูนย์การศึกษาพิเศษ เพื่อให้ครูทุกโรงเรียนมีความรู้ความสามารถในการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะได้มีความสามารถเป็นครูพี่เลี้ยงควบคู่กันไป

“...แล้วเราพัฒนาครู พัฒนาโรงเรียน เรามีการพัฒนาครูพี่เลี้ยง ปีนี้เราจัดอบรม 2 วัน ครึ่งวันแรกจะพูดถึงบทบาทของครูพี่เลี้ยง แล้วอีกวันครึ่งเราให้เข้าสาขา ให้พูดเรื่องนวัตกรรมการสอนของเรา คำจะได้เข้าใจเรา และเรียนรู้ร่วมกัน” (ประธานศูนย์ฝึกประสบการณ์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

5) การทุ่มเทและเอาใจใส่ของครูพี่เลี้ยง

ครูพี่เลี้ยงจะมีหน้าที่ในการสอน มอบหมายงาน กำกับติดตาม และประเมินผลการฝึกปฏิบัติการสอนของนิสิตนักศึกษา

“...นิสิตได้ใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มความสามารถโดยมีครูพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา... นิสิตได้ลองปฏิบัติหน้าที่ครูประจำชั้นร่วมกับครูประจำชั้นหลัก สามารถแสดงความคิดและบริหารชั้นเรียนได้เต็มศักยภาพ...” (ครูพี่เลี้ยงสาขาคณิตศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

5.1) การฝึกสอนและจัดทำแผนการสอน

ครูพี่เลี้ยงจะเริ่มจากการสอนสาธิต โดยให้นิสิตนักศึกษาเป็นผู้สังเกตการณ์ในขั้นต้น ต่อมาจะให้นิสิตร่วมสอน และเมื่อมีความชำนาญมากขึ้น ครูพี่เลี้ยงจะเป็นผู้สังเกตการสอนหลังชั้นเรียน

“...มีการฝึกเขียนแผนการสอนทุกรูปแบบ ทุกคนต้องหาวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาในวิชาที่จะต้องฝึกสอน ทุกวิชามีการฝึกสอน ทุกคนจะต้องแสดงบทบาทสมมติ เป็นผู้สอน 1 ครั้ง และเป็นผู้เรียน แล้วจะต้องหารูปแบบการสอนที่มีความแตกต่างกัน นำมาเขียนแผนการสอน เช่น การเขียนแผนแบบ 4 MAT STAD JIGSAW แล้วอาจารย์ผู้สอนในวิชาจะเป็นผู้ตรวจ อาจารย์จะ comment มาเป็นหน้าๆ ทุกคน...” (ครูที่จบโครงการเพชรในตม คนที่ 1, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2554)

5.2) การร่วมกิจกรรมในโรงเรียน

นิสิตนักศึกษาจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนเพื่อให้มีการรับรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนผ่านกิจกรรมของโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชนและมีการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมในฐานะบุคคลากรคนหนึ่ง

“...ให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ที่โรงเรียนจัด ที่เป็นงานของกิจการนักเรียน มีคำสั่งออก ก็คือให้เขารู้สึกภาคภูมิใจว่าเขามีส่วนร่วม เขาไม่ใช่แค่นิสิต นักศึกษาที่จะมาฝึกประสบการณ์เท่านั้น เขาถือว่าเขาเป็นส่วนหนึ่ง เป็นครูคนหนึ่ง ที่จะต้องดูแลเด็กอย่างเต็มที่ มีภาวะเหมือนๆ กันกับครู ก็คือให้เขารู้สึกแบบนั้น ไม่ใช่เพียงแค่มาทำหน้าที่คือจะให้แสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมในที่จะออกแบบ หรือรูปแบบกิจกรรมอะไรได้อย่างเต็มที่ ดูแลเด็ก รับผิดชอบงาน...” (ครูพี่เลี้ยงสาขาปฐมวัย คนที่ 1, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2554)

5.3) การผลิตสื่อการสอน

ครูพี่เลี้ยงจะมอบหมายการจัดทำสื่อการสอน พร้อมทั้งดูแล กำกับ ติดตาม การผลิตสื่อการสอน ในสถาบันผลิตครูบางแห่งจะมีการเก็บรวบรวมสำหรับให้นิสิตนักศึกษา สมาชิกชุมชนที่สนใจนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชนด้วย

“...เราจะให้เด็กผลิตสื่อ แล้วเอาไปลงไว้ที่ศูนย์สื่อโรงเรียนสาธิต ชุมชนหรือนักศึกษาสามารถกลับมาหยิบไปใช้ได้...” (ผู้อำนวยการโรงเรียน สาขาปฐมวัย คนที่ 1, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2554)

5.4) การควบคุมชั้นเรียน

นิสิตนักศึกษาจะได้รับการฝึกฝนด้านการจัดการชั้นเรียนใน 2 ระดับคือ ตั้งแต่การเตรียมตัวก่อนการฝึกประสบการณ์ในโรงเรียน และนำมาประยุกต์ใช้เมื่อฝึกสอนในโรงเรียน ซึ่งจะมีครูพี่เลี้ยงเป็นผู้ให้เทคนิคต่างๆ ในการจัดการชั้นเรียน

“...เด็กภาษาไทยเราเก็บเด็ก (ควบคุมชั้นเรียน) ได้ดี...”
(อาจารย์สาขาภาษาไทย คนที่ 2, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

5.2.2.1.6 ทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา

1) แหล่งเรียนรู้ในสถาบัน

แหล่งเรียนรู้ในสถาบันการผลิตครูมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับลักษณะของสาขาวิชาเอก ประกอบด้วย 1) ห้องฝึกประสบการณ์สอนแบบจุลภาค (Micro teaching) 2) ห้องสมุดของคณะฯ 3) ห้องสมุดของสาขา ซึ่งจะมีเพียงบางสาขาเท่านั้น เช่น สาขาภาษาไทย 4) โรงเรียนสาธิต

5) ห้องฝึกปฏิบัติการ (Lab) 6) ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม และ 7) ชมรมของมหาวิทยาลัย ซึ่งในบางสาขาจะต้องมีห้องฝึกปฏิบัติการให้นิสิตนักศึกษา เช่น สาขาศิลปะจะมี "Studio" ซึ่งจะต้องมีพื้นที่ที่เป็นอิสระจากพื้นที่อื่นในคณะฯ เป็นพื้นที่ที่มีอากาศถ่ายเท เพราะนิสิตนักศึกษาจะต้องใช้ในการฝึกปฏิบัติงานศิลปะ สาขาดนตรีจะมีห้องซ้อมดนตรีแบ่งแยกเป็นห้องซ้อมดนตรีไทยและห้องซ้อมดนตรีสากล ในสาขาการศึกษาพิเศษจะมีศูนย์การศึกษาพิเศษของคณะฯ เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับสาขาการศึกษาพิเศษโดยเฉพาะ และสาขาเครื่องกลของคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมจะมีห้องฝึกปฏิบัติการ (Lab directric) สำหรับการฝึกปฏิบัติการสอนงานช่าง เป็นต้น ดังคำบอกเล่าของคณาจารย์ที่ว่า

"...นอกจากจะมีห้องสมุดของคณะแล้ว เราก็สร้างห้องสมุดสาขา โดยที่สาขาอื่นไม่มีเลย มีแต่สาขาภาษาไทยสาขาเดียว... มีหนังสือที่ตรงกับเอกภาษาไทย... เราก็จะแบ่งเป็นหมวด หมวดภาษาศาสตร์ หมวดวรรณกรรม หมวดเทคนิคการเรียนการสอน ... นักศึกษาเป็นผู้ดำเนินการหมด ยืมเอง คืนเอง เป็นบรรณารักษ์เอง ยืมได้ตลอดเวลา จะคืนเมื่อไรก็ได้ ไม่มีข้อจำกัด เพราะว่าเขาเคลียร์กันเอง เขามีวุฒิภาวะ..." (อาจารย์สาขาภาษาไทย คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

"...มีห้อง lab แทบไม่แตกต่างของวิศวะ เหมือนกันเกือบหมดทุกอย่าง... มีห้องปฏิบัติการสอนร่วมกัน 2 ห้องที่เรียกว่า ห้อง Directric มีสื่อการสอนทุกอย่าง ทั้ง Projector visual เป็นห้องสำหรับการสาธิต การสอน Motivation กระบวนการเรียนการสอนทั้งหมด..." (อาจารย์สาขาไฟฟ้า คนที่ 1, สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2554)

"...เราจะให้เด็กผลิตสื่อ แล้วเอาไปลงไว้ที่ศูนย์สื่อโรงเรียนสาธิต ชุมชนหรือนักศึกษาสามารถกลับมายืมไปใช้ได้ โครงการเอกเทศที่ต้องทำวิจัย 5 บท ก็จะมีไว้ เขาก็สามารถไปดู..." (ผู้อำนวยการโรงเรียน สาขาปฐมวัย คนที่ 1, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2554)

"...ในห้องของแขนงวิชาจะมีการสะสมและจัดหนังสือไว้ให้นักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้า อาจารย์และนักศึกษาช่วยกันหารวบรวมแล้วแลกเปลี่ยนแบ่งปันกันใช้" (อาจารย์ดนตรีศึกษา คนที่ 2, สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2554)

"...เรามีศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ชมรมดนตรีของมหาวิทยาลัย ห้องฝึกปฏิบัติการทางดนตรีของสาขาวิชา ให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติและมีประสบการณ์ทางดนตรี..." (อาจารย์ดนตรีศึกษา คนที่ 1, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2554)

2) แหล่งเรียนรู้ฐานออกสถาบัน

แหล่งเรียนรู้ฐานออกสถาบันของสถาบันการผลิตครูมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับลักษณะของสาขาวิชาเอก ประกอบด้วย 1) โรงเรียนประเภทสามัญศึกษา ได้แก่ โรงเรียนสังกัด สพฐ. และ สช. ทั้งในระดับปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา 2) โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบพิเศษ สำหรับมีผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ 3) ศูนย์การศึกษาพิเศษ เช่น ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 จังหวัดพิษณุโลก 4) ศูนย์พัฒนาเด็ก 5) ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันอุดมศึกษา 6) แหล่งเรียนรู้ในชุมชน 7) แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ 8) พิพิธภัณฑ์ 9) หอสมุดแห่งชาติและห้องสมุดต่างๆ 10) แหล่งศิลปะ และ 11) ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...โรงเรียนสาธิต โรงเรียนประจำจังหวัด โรงเรียนเอกชน อยู่ที่จุดมุ่งหมายว่าเราต้องการให้นักเรียนได้เห็นรูปแบบของการจัดการศึกษาในประเภทไหน และยังมีศูนย์พัฒนาเด็กต่างๆ อย่างเช่นศูนย์ของเทศบาลหรือศูนย์ที่มีชื่อเสียง ครูที่สอนวิชานี้เขาก็จะพาไปดูศูนย์ที่ประสบความสำเร็จ ส่วนมากก็เป็นตัวอย่างที่ดีถึงจะพาไป แต่เราก็อยากให้เห็นเปรียบเทียบศูนย์ที่มันไม่สมบูรณ์ด้วย เห็นศูนย์เป็นแบบนี้เราจะมาพัฒนาได้อย่างไร อาจะรวมไปถึงบิกซี โลตัส ไปดู ไปขอโบว์ชัวร์สื่อการสอนต่างๆ...” (ผู้อำนวยการโรงเรียน สาขาปฐมวัย คนที่ 1, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2554)

“..ปี 1 อยู่ในจังหวัด เช่น พิพิธภัณฑ์ในจังหวัดขอนแก่น วัดต่างๆ บ้านครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ปี 2 ไปห้องสมุดสำหรับเด็ก การผลิตหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน ปี 3 ออกต่างจังหวัด เช่น พระราชวังในกรุงเทพฯ...” (อาจารย์สาขาภาษาไทย คนที่ 2, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

“..นิสิตจะได้ออกไปทำกิจกรรมข้างนอกมหาวิทยาลัยบ่อยๆ ตามที่เรียนมาแล้ว เช่น วิชาภูมิศาสตร์ ไปผาแต้ม หรือไปทัศนศึกษา ที่ผ่านเข้าไปแ่งสกลนคร..” (อาจารย์สาขาสังคมศึกษา คนที่ 2, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“...ของเราก็จะมีการทัศนศึกษา เพราะเรียนอย่างเดียวไม่ได้ ต้องทัศนศึกษานอกสถานที่ เขาจะมีความสนใจและทำได้ดี กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ เช่น การจัดการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ เกิดจากอะไร ทำอย่างไร พอไปจริงๆ แล้วเด็กเขาจะ in และตั้งคำถาม เป็นความท้าทายของหลักสูตรที่จะทำอย่างไรให้เด็กสนใจ...” (กรรมการบริหารหลักสูตร สาขาศิลปะ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 19 เมษายน 2554)

“...การที่เราตั้งอยู่ในชุมชนที่เป็นชุมชนวัฒนธรรม ชุมชนบ้านลาว ผลิตเครื่องดนตรี ผลิตขลุ่ยที่มีชื่อเสียงที่สุดในประเทศไทย อยู่ใกล้กับวัดกัลยา เป็นบ้านครูดนตรีที่มีชื่อเสียง 1 ใน 10 ของประเทศไทย คือ จางวางท้าว พาทย์โกศล ถ้าข้ามฝั่งไปก็อยู่ไม่ไกลจากกรมศิลปากร ครูบาอาจารย์ทางฝั่งธนฯ ครูม่วงก็เป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นศิลปินอาวุโสจากกรมศิลปากร...” (อาจารย์สาขาดนตรีศึกษา คนที่ 1, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2554)

“...เราจะมีข้อกำหนดหัวข้อเพื่อให้เด็กไปค้นคว้าจากแหล่งค้นคว้าต่างๆ นอกสถาบัน เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหิดล หอสมุดแห่งชาติ... ในส่วนของเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์ เรามีการเรียนร่วมกับสถาบันอื่นที่เป็นเครือข่ายกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เช่น โรงเรียนทุ่งเสลี่ยม มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เครือข่ายแลกเปลี่ยนประสานงานและทรัพยากรต่างๆ ร่วมกัน ทำให้สถาบันของเราเป็นที่รู้จักมากขึ้น ซึ่งเริ่มมีการจัดโครงการร่วมกันราวปี 2552...” (อาจารย์สาขาดนตรีศึกษา คนที่ 2, สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2554)

5.2.2.2 กระบวนการผลิต

5.2.2.2.1 หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป

การจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไปของสถาบันการผลิตครูมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่มีการศึกษา (Educated citizen) ประกอบด้วยเนื้อหาสาระของกลุ่มวิชาพื้นฐาน จัดการสอนโดยคณะวิชาต่างๆ ทั้งที่เป็นรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก

5.2.2.2.2 หมวดวิชาเอก

การจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาเอกส่วนใหญ่จะมีการจัดการเรียนการสอนโดยคณะวิชาของวิชาเอกนั้น แต่จะมีบางสาขาในบางสถาบันที่เน้นความรู้ด้านการสอนในวิชาเอก หรือเป็นความรู้ในวิชาเอกสำหรับผู้ที่จะเป็นครู ซึ่งทางสาขาวิชาจะจัดการเรียนการสอนเอง

“...ตัว *Math for teaching* มันไม่ใช่ไปฝากไว้กับ *General method teaching* เพราะอย่างเช่นกรณีของผม อย่างที่เราจะสอนบวกอย่างไร ลบอย่างไร ไม่ขึ้นอยู่กับวิธีสอน... ท่านบอกว่าสอนเนื้อหาให้แล้ว แต่ผมไม่ต้องการแบบนั้น ผมต้องการตัว *Education of value* ของ *Math* ด้วย...” (ประธานหลักสูตรสาขาคณิตศาสตร์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

5.2.2.2.3 หมวดวิชาชีพครู

1) รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นจุดเน้น

การจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาชีพครูจะมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย ขึ้นกับลักษณะของรายวิชาที่สอน อย่างไรก็ตามจะมีรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นจุดเน้นของวิชาชีพครูที่ทุกสถาบันใช้ในการจัดการเรียนการสอน คือ รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เป็นจุดเน้นของสาขาที่คณาจารย์ในสาขาวิชาจะใช้ร่วมกัน ซึ่งมีความหลากหลาย ดังนี้

1.1) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ ที่พบในทุกสถาบันคือ การพัฒนาทักษะกระบวนการด้วยการฝึกปฏิบัติและด้วยการใช้กิจกรรม โครงการ และโครงการ ส่วนการพัฒนาทักษะกระบวนการด้วยวิธีการอื่นๆ จะขึ้นกับจุดเน้นของสาขา เช่น วิธีการนำทฤษฎีสู่การปฏิบัติ ได้แก่ สาขาเคมี ปฐมวัย และศิลปะ วิธีการฝึกที่ครอบคลุมทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษา ได้แก่ สาขาการศึกษาพิเศษ และสาขาภาษาไทย วิธีการฝึกแก้ไขปัญหา ได้แก่ สาขาคณิตศาสตร์ และสาขาการศึกษาพิเศษ เป็นต้น

1.2) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาระบวนการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การสะท้อนคิด การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ และการคิดวิพากษ์ เป็นต้น

1.3) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นฐานของการเรียนรู้ ที่พบในทุกสถาบันคือ การใช้โรงเรียนเป็นฐาน ส่วนที่เป็นจุดเน้นของบางสถาบัน ได้แก่ การใช้การวิจัยเป็นฐาน การใช้ปัญหาเป็นฐาน และการใช้โครงการเป็นฐาน เป็นต้น

1.4) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นบทเรียนสำเร็จรูป ได้แก่ การใช้ Module

1.5) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นตัวแบบ ได้แก่ การเลียนแบบจากตัวอย่าง

1.6) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการประเมิน ได้แก่ เพื่อนประเมินเพื่อน และการประเมินร่วมกันระหว่างเพื่อนและอาจารย์ผู้สอน

1.7) รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นจุดเน้นแบบอื่นๆ ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์ กระบวนการกลุ่ม และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นต้น

รายละเอียดของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เป็นจุดเน้นของสถาบันการผลิตครู แสดงในตารางที่ 5.5

ตารางที่ 5.5 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เป็นจุดเน้นของสถาบันการผลิตครู

รูปแบบ การจัด การเรียน การสอน	วิทยาศาสตร์			คณิตศาสตร์		เคมี	ปฐมวัย		ประถมศึกษา	การศึกษาพิเศษ	ภาษาไทย		ภาษาอังกฤษ	สังคมศึกษา	ศิลปะ	ดนตรี	พลศึกษา	คอมพิวเตอร์ศึกษา	วิศวกรรมเครื่องกล	วิศวกรรมไฟฟ้า	วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์	วิศวกรรมคอมพิวเตอร์	
	U2	U9	U10	U9	U10		U4	U8			U9	U11											U1
การเน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ																							
1) การฝึกปฏิบัติ	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
2) กิจกรรมโครงการ และโครงการงาน	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
3) การนำทฤษฎีสู่การปฏิบัติ				√	√	√	√					√		√									
4) การฝึกครอบคลุมประถมและมัธยมศึกษา										√		√											
5) การฝึกแก้ไขปัญหา				√			√			√			√										
6) การฝึก Journal writing		√											√										
การเน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการคิด																							
6) การคิดวิเคราะห์				√	√						√	√	√		√								
7) การสะท้อนคิด (Reflex)	√			√									√	√									
8) การคิดวิเคราะห์วิจารณ์											√	√	√										
8) การคิดวิพากษ์							√				√												
9) การคิดอย่างมีเหตุผล	√				√		√						√										
10) การคิดตามหลัก constructivist	√												√										
11) การคิดสร้างความหมาย	√																						
12) การคิดสร้างคำถาม	√												√										
13) การคิดอย่างอิสระ (Open approach)	√						√					√											
14) การคิดบูรณาการ							√						√		√								
การเน้นฐานของการเรียนรู้																							
15) โรงเรียนเป็นฐาน (School-based)	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
15) การวิจัยเป็นฐาน (Research-based)		√			√							√		√									
16) ปัญญาเป็นฐาน (Brain-based)								√				√											
17) ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based)		√											√										
18) โครงการเป็นฐาน (Project-based)													√							√	√	√	

รูปแบบ การจัด การเรียน การสอน	วิทยาศาสตร์ฯ			คณิตศาสตร์		เคมี	ปฐมวัย		ประถมศึกษา	การศึกษาพิเศษ	ภาษาไทย		ภาษาอังกฤษ	สังคมศึกษา	ศิลปะ	ดนตรี	พลศึกษา	คอมพิวเตอร์ศึกษา	วิศวกรรมเครื่องกล	วิศวกรรมไฟฟ้า	วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์	วิศวกรรมคอมพิวเตอร์	
	U2	U9	U10	U9	U10		U4	U8			U9	U11											U1
ง. เน้นการเรียนรู้ สำเร็จรูป																							
19) Module												√											
ค. เน้นตัวแบบ																							
18) การเรียนแบบ จากตัวอย่าง				√								√											
ง. เน้นการประเมิน																							
23) เพื่อนประเมิน เพื่อน											√		√										
24) การประเมิน ร่วมกันระหว่าง เพื่อน และอาจารย์ ผู้สอน													√	√		√							
จ. จัดเน้นอื่นๆ																							
25) การมี ปฏิสัมพันธ์													√		√								
26) กระบวนการ กลุ่ม												√	√	√		√							
27) แหล่งเรียนรู้ ในชุมชน														√	√								
28) การเรียนรู้ ตามพัฒนาการ ของผู้เรียน								√					√										
29) การสร้าง สถานการณ์		√											√										
30) การใช้ สารสนเทศ													√	√									
31) ผู้เรียน เป็นสำคัญ													√	√									
32) แหล่งเรียนรู้ หลากหลาย													√		√								
33) การทัศนศึกษา															√								

2) รูปแบบการพัฒนาทักษะการวิจัย

การพัฒนาทักษะการวิจัยของสำหรับผู้ที่จะเป็นครูจะมี 2 รูปแบบหลักๆ คือ การเรียนเชิงทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติการวิจัย

2.1) การเรียนเชิงทฤษฎี เป็นการเรียนการสอนในรายวิชาวิจัย เพื่อให้มีพื้นฐานทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เป็นรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ส่วนใหญ่จะเริ่มเรียนเมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 3 เพื่อให้มีความพร้อมในด้านทฤษฎีก่อนการฝึกปฏิบัติการวิจัยจริงโดยมีการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research-based learning)

“...เน้นการวิจัยเป็นฐานในเกือบทุกรายวิชา...” (อาจารย์สาขาสังคม คนที่ 2, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“...จะเริ่มเรียนพื้นฐานวิจัยตั้งแต่ปี 3 เทอม 2 พอปี 4 เทอมแรกเด็กต้องเรียนรู้ในการสร้างเครื่องมือวิจัยต่างๆ แล้วนำเครื่องมือไปใช้ในงานวิจัยของตัวเองในตอนฝึกสอน เทอมแรก ซึ่งเราให้เด็กทำคนเดียว 5 บท เป็นวิจัยทางการศึกษา น้องๆ วิจัย ป.โท แต่มากกว่าวิจัยในชั้นเรียน เพราะเด็กต้องทำคนเดียวและต้องทำครบทั้ง 5 บท... และพอถึงเทอม 2 ก็ต้องทำวิจัยในชั้นเรียนอีก 1 เล่ม...” (ประธานหลักสูตร สาขาปฐมวัย คนที่ 1, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2554)

2.2) การฝึกปฏิบัติการวิจัย ส่วนใหญ่จะเป็นการฝึกประสบการณ์จริง ด้านการวิจัยไปพร้อมๆ กับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยกำหนดปัญหาการวิจัยจากสภาพการณ์จริงในชั้นเรียน ในกรณีนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการวิจัยในชั้นเรียน หรือการกำหนดให้มีการวิจัยโครงการ เช่น การผลิตสื่อการสอน ในกรณีสาขาการศึกษาพิเศษ การสร้างผลิตภัณฑ์ ในกรณีของสถาบันการผลิตครูอาชีวศึกษา บางสถาบันมีการทำวิจัยในภาคการศึกษาสุดท้ายก่อนจบการศึกษาเพื่อให้มีการบูรณาการความรู้ในการวิจัย ในกรณีนี้จะเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้แต่ละสถาบันจะมีการกำหนดวิธีปฏิบัติการวิจัยที่แตกต่างกัน

2.2.1) ระยะเวลาในการทำวิจัย

ระยะเวลาในการทำวิจัยส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับระยะเวลาของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งจะอยู่ในปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 หรือ ในปีที่ 5 ภาคการศึกษาที่ 1 และส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการทำวิจัย 1 ภาคการศึกษา แต่อย่างไรก็ตามพบว่า บางสถาบัน เช่น สถาบันการผลิตครูอาชีวศึกษาจะเป็นการวิจัยเกี่ยวกับโครงการ เป็นต้น

2.2.2) การเริ่มต้นการวิจัย

รูปแบบการวิจัยส่วนใหญ่จะมีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองก่อน เพื่อช่วยในการกำหนดปัญหาการวิจัย หรือเป็นการศึกษาปัญหาจากชั้นเรียนที่ฝึกสอนในกรณีที่เป็นการวิจัยในชั้นเรียน

“...ปี 3 จะเน้นการอ่านเพื่อการทำวิจัย เป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรม ในปี 4 จะมีการศึกษาเอกเทศ จะทำเชิงปริมาณหรือคุณภาพก็ตามใจ พอปี 5 ออกไปฝึกสอนต้องทำวิจัย ไม่อย่างนั้นจะไม่จบ ต้องหาปัญหาจริงๆ เลยในชั้นเรียน แล้วมาเขียนโครงการวิจัยเป็นแบบเดี่ยว ต้องเสร็จในเทอมนั้นเท่านั้น แต่อาจจะยืดไปถึงปิดเทอมก็ตามใจ แต่ต้องเสร็จ เพราะต้องออกเกรด พอเทอม 2 ต้องทำอีกชิ้น เป็นวิจัยสังคม เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมในชุมชนนอกชั้นเรียน อย่างน้อยต้องเป็นบริบทที่โรงเรียนนั้นตั้งอยู่...” (อาจารย์สาขาภาษาไทย คนที่ 2, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

2.2.3) ประเภทของการวิจัย

ในการทำวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งจะทำวิจัยไปพร้อมๆ กับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียนที่ฝึกสอน หรือเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา พัฒนาสื่อการเรียนรู้ เช่น ในสาขาการศึกษาพิเศษ หรือการวิจัยโครงการ เช่น ในสถาบันการผลิตครูอาชีวศึกษา แต่อย่างไรก็ตามพบว่า บางสถาบันจะมีการฝึกประสบการณ์การวิจัยอย่างเป็นทางการเป็นลำดับขั้นจากการวิจัยทางการศึกษาเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เป็นต้น

“ปี 4 เทอม 1 เรียนการสร้างเครื่องมือ แล้วนำไปทดลองในโรงเรียนตอนปี 4 เทอมสอง ในตอนฝึกสอนเทอมแรก เป็นงานวิจัยการศึกษาเป็นงานเดี่ยว หลังจากนั้น ปี 5 เทอม 1 จึงเน้นทำวิจัยในชั้นเรียนอีกที...” (อาจารย์สาขาปฐมวัย คนที่ 2, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2554)

“...เปิดโอกาสให้ทำวิจัย... สองวิชาต่อหนึ่งเล่ม แยกเป็นปี 1 เริ่มฝึกทำโครงการ ปี 2 จัดทำโครงการฝึกอบรม ทำค่ายสิ่งแวดล้อม ปี 3 เรียนวิชาการระเบียบวิธีวิจัยการศึกษา ปี 4 ทำภาคนิพนธ์กลุ่มละเล่ม เทอมปลาย ปี 5 ทำวิจัยในชั้นเรียน...” (ประธานสาขาสังคมศึกษา คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“... วิจัยของเราเน้นวิจัยทางการศึกษา ที่เด็กต้องทำในปี 4 เทอม 2 เด็กต้องทำเดี่ยวทุกคน อันนี้จุดแข็ง ก็วิจัยในชั้นเรียน แต่ว่าน้องๆ thesis อย่างหาประสิทธิภาพ ไม่ต้องให้ผู้เชี่ยวชาญดูเครื่องมือ เพียงแต่ให้อาจารย์ในสาธิตมาช่วยดูประเมินให้ เราไม่ได้ทำสมบรูณ์เต็มร้อย แต่ให้เด็กมีทักษะวิจัยที่ชัดเจน...” (ประธานสาขาปฐมวัย คนที่ 1, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2554)

“...วิจัยของเด็กปี 4 ทำดีกว่าครูที่ขอ คศ. 4 เช่น เขาทำเรื่องการยกเหตุผลเชิงจริยธรรม ไม่ได้ใช้ลำดับชั้นอย่างของโคลส์เบิร์กนะ เขามีกรณีศึกษาแล้วให้เด็กเลือกเอง ซึ่งเขาทำได้ดี ถ้าทำทั้งปี ทำหลายๆ ปีแล้วต้องดีแน่นอน...” (ประธานศูนย์ฝึกประสบการณ์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

“...เราจะให้เด็กทำวิจัยก่อนจบการศึกษาอย่างน้อย 3 เรื่อง คือ ดุริยนิพนธ์การวิจัยในชั้นเรียน และงานวิจัยหลังการฝึกสอน” (อาจารย์สาขาคณิตรีศึกษา คนที่ 1, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2554)

5.2.2.2.4 รูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ครูสภากำหนดไว้ว่าจะต้องมีการจัดประสบการณ์ภาคสนามสำหรับผู้ที่จะเป็นครูเป็นเวลา 1 ปี จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า สถาบันการผลิตครูมีการกำหนดหน่วยกิตไว้อยู่ระหว่าง 12 หน่วยกิต ถึง 25 หน่วยกิต

จากการศึกษา พบว่า รูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะมีลำดับขั้นของการเรียนรู้ “จากง่ายไปยากและจากน้อยไปมาก” กล่าวคือ

1) การฝึกจากง่ายไปยาก

เริ่มต้นด้วยวิธีการเรียนรู้ที่ง่ายด้วยการสังเกต เมื่อมีความคุ้นเคยกับสถานที่ บุคลากร บรรยากาศในสถานศึกษาและในชั้นเรียนแล้วจึงจะเริ่มทดลองปฏิบัติ ได้แก่ การฝึกการทำงานอย่างง่าย ๆ เช่น งานธุรการโรงเรียนและงานธุรการในชั้นเรียน พร้อมทั้ง เรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและการจัดการชั้นเรียน จากนั้นจึงจะเป็นงานที่มีระดับความยากเพิ่มขึ้นคือ การทำงานธุรการในชั้นเรียนและการเป็นครูผู้ช่วย จนกระทั่งเริ่มต้นการฝึกงานครูอย่างแท้จริงคือการสอน แต่เป็นการทดลองสอนในห้องปฏิบัติการ และในขั้นสุดท้ายซึ่งถือได้ว่ามีระดับความยากมากที่สุด คือ การฝึกสอนด้วยการปฏิบัติจริงในชั้นเรียน

“... เราก็อยู่กับเด็กของเราในศูนย์ของเราจนชินแล้ว เวลาที่เราไปฝึกสอนก็กลายเป็นเรื่องปกติไป... เรามีฝึกสอนกันจริงก่อนออก... comment กันจริง เราต้องเตรียมตัวเต็มที่ หลุดชกนิดก็ไม่มี เพราะเพื่อนเตรียม comment เราเต็มที่... ต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์การสอนให้เต็มที่... เวลาสอนจริงก็มั่นใจในตนเอง...” (ครูใหม่ โครงการพิเศษหลักสูตร 5 ปี รุ่นที่ 1 คนที่ 1, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2554)

2) การฝึกจากน้อยไปมาก

ในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครู จะให้มีการปฏิบัติงานในสถานศึกษาจริง โดยเริ่มต้นครั้งแรกจะใช้ระยะเวลาในการฝึกงานในสถานศึกษาประมาณ 1 - 2 สัปดาห์ต่อภาคการศึกษา อาจจะเริ่มที่ชั้นปีที่ 2 หรือ 3 ในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพเบื้องต้น เมื่อผ่านขั้นตอนนี้แล้ว ผู้เรียนจะฝึกสอนในรายวิชาประสบการณ์ภาคสนาม โดยการฝึกในสถานศึกษาเป็นเวลา 4 - 5 วันต่อสัปดาห์ ตลอด 2 ภาคการศึกษา หรือ 1 ปีการศึกษา

“..การที่เด็กได้ไปฝึกเทอมสุดท้าย เขามีวุฒิภาวะมากขึ้น คือเข้าไปในโรงเรียน เขาสามารถที่จะสอนและมั่นใจ และเขาได้เอาความรู้ไปใช้ได้จริง เคยจัดเทอมสุดท้ายให้ว่างจากการฝึกสอนแล้วมีปัญหาเหมือนกัน เด็กบางคนก็บอกว่ากลับมาจะเรียนวิชาอะไร มันก็ขึ้นอยู่กับวางแผนการปรับวิชาเรียนอีก แล้วจะเก็บวิชาอะไรมาสอนหลังจากฝึกสอน จริงแล้วเราเชื่อว่าควรเรียนทฤษฎีแล้วนำไปสู่การปฏิบัติ เหมือนมันย้อนกลับ ก็เป็นปัญหาเหมือนกัน...” (อาจารย์สาขาเคมีคนที่ 1, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2554)

“...ในช่วงเทอมแรก นักศึกษาอาจจะยังต้องอาศัยเวลาในการปรับตัว ก็จะไม่เด่นมากในเรื่องวิธีการสอน แต่พอเทอมสอง เด็กเริ่มเข้าที่แล้ว และมีการหาวิธีการสอนใหม่ๆ เข้ามา ซึ่งแสดงถึงการมีประสบการณ์ของเด็ก โดยเด็กเริ่มผลิตสื่อ คิด lab การทดลองอย่างสร้างสรรค์...” (อาจารย์สาขาวิทยาศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

ผลการศึกษายังพบว่า การฝึกประสบการณ์ในสถานศึกษามีรูปแบบการจัดการการฝึกประสบการณ์ที่หลากหลาย คือ

3) ฝึกสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ในการจัดประสบการณ์การสอนหลายสถาบันจะจัดให้ฝึกสอนทั้งชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาชั้นละ 1 ภาคการศึกษา เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาได้ฝึกสอนกับผู้เรียนที่มีช่วงวัยที่แตกต่างกัน

4) ฝึกสอนมากกว่า 1 โรงเรียน

ในการฝึกประสบการณ์ สถาบันการผลิตครูบางแห่งจะกำหนดให้บัณฑิตนักศึกษาเลือกฝึกสอนมากกว่า 1 โรงเรียน โดยแต่ละภาคการศึกษาจะฝึกสอนต่างโรงเรียน ไม่ให้ฝึกสอนซ้ำกับโรงเรียนเดิม เพื่อให้ได้ประสบการณ์ใหม่

5) ฝึกประสบการณ์ที่ครอบคลุมทั้งระบบโรงเรียน

ในการฝึกประสบการณ์ สถาบันการผลิตครูบางแห่งจะกำหนดให้บัณฑิตนักศึกษาฝึกโรงเรียนเดียวตลอดทั้งปี เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาได้เรียนรู้ระบบการจัดการและบริหารโรงเรียน การจัดการและบริหารชั้นเรียน รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนตลอดปีการศึกษา มีความรู้และประสบการณ์ที่ครอบคลุมทั้งระบบโรงเรียน

6) แหล่งฝึกที่เหมาะสมกับรูปแบบการฝึกประสบการณ์

แหล่งฝึกประสบการณ์การสอนของสถาบันการผลิตครูจะมีหลายแหล่ง ได้แก่ ในสถาบันการผลิตครูประเภทสามัญศึกษา แหล่งฝึกประสบการณ์การสอน ได้แก่ โรงเรียนสาธิต โรงเรียนประเภทสามัญศึกษา และโรงเรียนที่จัดการศึกษาเป็นพิเศษ สำหรับสถาบันการผลิตครูประเภทอาชีวศึกษา แหล่งฝึกประสบการณ์จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ประสบการณ์อาชีพ ได้แก่ สถานประกอบการ และ 2) ประสบการณ์การสอนวิทยาลัย ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิค เป็นต้น

7) ระบบการเตรียมความพร้อม การสนับสนุนและแก้ปัญหาการฝึกประสบการณ์

ก่อนที่จะฝึกประสบการณ์สถาบันการผลิตครูจะมีการติดต่อประสานงานกับผู้บริหารและครูที่เลี้ยงในแหล่งฝึกประสบการณ์เพื่อเตรียมความพร้อมก่อน รวมทั้งการให้ความรู้ความเข้าใจแก่นิสิตนักศึกษาในเรื่องที่จำเป็น เช่น วัฒนธรรมองค์กร ระเบียบปฏิบัติของบุคลากร การเตรียมตัว นิสิตนักศึกษาในเรื่องต่างๆ ที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันระหว่างฝึกประสบการณ์ เป็นต้น นอกจากนี้

มีการวางแผนควบคุมความเสี่ยงต่างๆ พร้อมทั้งระบบการให้ความช่วยเหลือและการแก้ไขปัญหาของนิสิตนักศึกษาขณะที่ฝึกประสบการณ์ หรือการพิจารณาส่งตัวกลับสถาบันเพื่อเปลี่ยนแหล่งฝึกประสบการณ์ เป็นต้น

“...อย่างการส่งตัวนักศึกษา 7 - 8 มีนา เราก็ไปส่ง ก่อนครูพี่เลี้ยงจะปิดเทอม แล้วในการไปส่งตัว ผอ. จะต้องเตรียมงาน เขามีหน่วยรับการฝึกปฏิบัติงานที่โรงเรียน เขาจะพานักศึกษาเข้าประชุม ให้อ่านว่าวัฒนธรรมองค์กรของเขาเป็นอย่างไร เช่น ครูทุกคนจะมาสายได้ช้าที่สุดคือ 7 โมง 50 นักศึกษาก็ต้องรู้และต้องปฏิบัติ เช่นครูคนหนึ่งในองค์กรนั้น จะตามใจตัวเองไม่ได้ มีอะไรที่เขายากบอกนักศึกษาบอกให้หมด แล้วค่อยส่งนักศึกษาไปยังครูพี่เลี้ยง ครูพี่เลี้ยงก็จะบอกว่าวัฒนธรรมในห้องเรียนเป็นอย่างไร บทเรียนที่นักศึกษาจะต้องทำมีอะไร แล้วแลกเปลี่ยนโทรศัพท์กัน...” (ประธานศูนย์ฝึกประสบการณ์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

“...สาขาจะตรวจสอบความพร้อมของนักศึกษาก่อน เช่น ภาษาไทยทุกคนจะต้องทำหน่วยซัก 2 หน่วยแล้วเขียนแผน แล้วเอามาดูมาคุยกัน เราก็จะวิพากษ์ให้แล้วเขาก็จะปรับปรุง แล้วเวลาที่เตรียมไปแล้ว ถ้าจะสอนจริง มันไม่เป็นไปตามนี้ แต่ยังไงก็ยังไม่ได้ เพราะเป็นการเขียนจากทฤษฎี ยังไม่เชื่อมโยงกับบริบทที่ตัวคือ ตัวผู้เรียนกับโอกาสที่จะเกิดอะไรก็ได้ เขาไม่ต้องลบอันนี้ทิ้งเลย แค่เขาเขียนเพิ่มว่าจะปรับอะไรเพิ่มบ้าง แล้ว Clip แนบไป พอครูพี่เลี้ยงเห็น เขาจะดีใจมากเลยว่า เธอคิดแล้วคิดอีก แก่แล้วแก้อีก ปรับแล้วปรับปรุงอีก สำหรับบทเรียนเป็นการเน้นย้ำซ้ำทวน เขาจะเข้าใจบทเรียนของเขาทะเลาะ แล้วต้องสอนหมดทุกอย่าง...” (อาจารย์สาขาภาษาไทย คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

“... ต้องไปหัดออกกำลังกาย ต้องไปฝึกตื่นเช้า เวลาที่ประชุมครั้งที่ 1 ต้องเตรียมฝึกสอน ต้องกินข้าวเช้า เพราะพอ 10 โมง น้ำตาลในเลือดหมด มันจะเป็นลมเพราะหิวข้าว แล้วจะไปหงุดหงิดเอากับเด็ก ต้องอ่านหนังสือทั้งเช้าทั้งเย็นนี่เรื่องจริง เพราะถ้าเราจะไปสอนแล้วไม่ทบทวนบทเรียน เดี่ยวสอนผิด เรานะ... ฝึกสอน แต่น้องนะ เขาเรียนจริง...” (คำกล่าวของนิสิตนักศึกษารุ่นพี่ ถ่ายทอดโดยอาจารย์สาขาภาษาไทย คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

“...เราก็มีการสัมมนาระหว่างฝึก ให้ออก 2 ครั้งต่อเทอม นอกนั้นไม่ให้ ผอ. จะอนุญาตหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าเรามีจุดหมายไปขอใหม่ ถึงจะมีในปฏิทิน แต่ไม่มีจุดหมาย ก็ไม่ให้กลับ...” (ประธานศูนย์ฝึกประสบการณ์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

8) ศูนย์ฝึกประสบการณ์

สถาบันการผลิตครูบางแห่งจะมีศูนย์ฝึกประสบการณ์ที่จะทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลการฝึกประสบการณ์ของนิสิตนักศึกษาในสถานศึกษา ถ้าหากไม่มีศูนย์ฝึกประสบการณ์ก็จะมีคณะกรรมการที่รับผิดชอบการฝึกประสบการณ์ของนิสิตนักศึกษา

“...ศูนย์ประสบการณ์วิชาชีพต้องมี ไม่มีไม่ได้ งานละเอียดมาก ขอบข่ายกว้าง ถ้าไม่มีคนดูแล อาจารย์จะไม่ได้เอกภาพ เพราะตอนเรียนมันเป็นอิสระของแต่ละสาขาอยู่แล้ว แต่ตัวการฝึกปฏิบัติการสอนที่มีศูนย์จะทำให้ได้มาตรฐาน จะบอกได้ว่าสาขาไหนดูแลเด็ก ไม่ดูแลเด็ก มันเป็นตัว Reflect ตัวหนึ่งที่บอกได้...” (ประธานศูนย์ฝึกประสบการณ์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

9) การประเมินคุณภาพของแหล่งฝึกประสบการณ์

สถาบันการผลิตครูจะมีการประเมินคุณภาพของแหล่งฝึกประสบการณ์เพื่อจัดทำเครือข่ายสำหรับการฝึกประสบการณ์ นอกจากคณาจารย์ของศูนย์ฝึกประสบการณ์จะมีส่วนร่วมในการประเมิน โดยให้นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมในการประเมิน

“...อาจารย์ให้เราประเมิน อาจไม่ใช่การประเมินเพื่อให้แถมเขา แต่เป็นการประเมินเพื่อ Feedback มากกว่า เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาคุณภาพของแหล่งฝึก จะทำกันในช่วงของการสัมมนา เทอมหนึ่งจะจัด 2 ครั้ง โรงเรียนดูแลให้ มากน้อยแค่ไหน ไปแล้วได้เรียนรู้ใหม่ หรือว่าใช้งานมากเกินไป เขา Positioning เรายังไง Look down เราหรือเปล่า ไปแล้วเห็นคุณค่า มาพัฒนาเราใหม่ ถ้าไปแล้ว ผิดหลักการที่จะพัฒนาทางวิชาชีพก็ไม่ให้ไปอีกเลย... เพราะวิชาชีพก็ต้องมาช่วยกันพัฒนา เขาก็คำนึงถึงจุดนี้...” (ครูที่จบการศึกษาสาขาคณิตศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

5.2.2.2.5 หลักสูตรเสริม

ในการจัดการเรียนการสอนในสถาบันการผลิตครู นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผลผลิตเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว ยังต้องการให้นิสิตนักศึกษา มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่จะประกอบวิชาชีพครูและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสถาบัน ซึ่งเนื้อหาสาระสำคัญของการพัฒนานิสิตนักศึกษาจะไม่ปรากฏในหลักสูตรอย่างชัดเจน มีลักษณะเป็นหลักสูตรเสริมหรือเป็นหลักสูตรแฝง ที่คณาจารย์จะต้องมีความรู้ความเข้าใจและต่างก็มีส่วนร่วมในการพัฒนานิสิตนักศึกษา

กระบวนการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณลักษณะดังกล่าวจะสอดแทรกอยู่ในบรรยากาศของสถาบัน บรรยากาศของสาขา ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมหรือโครงการในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่แรกเข้าศึกษาจนกระทั่งจบหลักสูตร

จากการศึกษาพบว่า สถาบันการผลิตครูจะมีกระบวนการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่จะประกอบวิชาชีพครู ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การหล่อหลอมคุณลักษณะความเป็นครู

การหล่อหลอมคุณลักษณะความเป็นครูปรากฏตั้งแต่การสัมภาษณ์ก่อนรับเข้าศึกษาในสาขา กล่าวคือ คณาจารย์ผู้สัมภาษณ์จะประเมินจากคะแนนความถนัดทางวิชาชีพครู (ผลการสอบวัดแววครู) และด้านบุคลิกภาพ ด้านทัศนคติต่อการเป็นครู โดยส่วนใหญ่แล้วการสัมภาษณ์จะช่วยให้คณาจารย์ได้รู้จักและทำความคุ้นเคยกับนิสิตนักศึกษา และเป็นฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนาผู้เรียนตลอดระยะเวลาของหลักสูตร

สำหรับกระบวนการหล่อหลอมคุณลักษณะความเป็นครู เป็นผู้ที่มิชอบธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความใฝ่รู้ ชยัน อดทน เสียสละ มีจิตอาสา เป็นที่พึ่งของนักเรียน และตอบแทนสังคม จะเริ่มตั้งแต่เข้าเรียนในชั้นปีที่ 1 โดยคณาจารย์ในสาขาจะเป็นแบบอย่าง ดูแลเอาใจใส่ เพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้มีความเหมาะสม เช่น การแต่งกายให้ถูกต้องตามระเบียบของมหาวิทยาลัย มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีกิจกรรมยามว่างที่สุภาพ มีจิตอาสา รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลืองานกลุ่ม มีน้ำใจกับผู้อื่นโดยที่ไม่ต้องให้ผู้อื่นร้องขอ มีการคิดเชิงบวก และมีความสามารถในการปรับตัว เป็นต้น นอกจากการพัฒนาโดยผู้สอนแล้ว จะใช้วิธีการพัฒนาผ่านโครงการและกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งครูพี่เลี้ยงในแหล่งฝึกประสบการณ์จะมีส่วนร่วมในการพัฒนานิสิตนักศึกษาขณะอยู่ในโรงเรียนและในชั้นเรียนด้วยเช่นกัน เพราะนิสิตนักศึกษาจะมีส่วนร่วมในการเป็นตัวแบบที่นักเรียนจะเอาเป็นแบบอย่าง

“...จะบอกเด็กเสมอว่า เธอต้องรู้จักแยกแยะถูกผิดดีชั่ว ถ้าเรามีชีวิตอยู่
รู้ว่าถูกผิดคืออะไร ดีชั่วคืออะไรแล้ว ต้องรู้จักเลือกเป็น...” (อาจารย์สาขาภาษาไทย
คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

“...อาจารย์จะเน้นเรื่องการตอบแทนชุมชน การตอบแทนสังคมที่เราอยู่...
อย่างเรื่องปัญหายาเสพติด เราก็มีกิจกรรม อย่งไปค่ายต้านยาเสพติด ถ้าเขาผ่าน
เรื่องปัญหา เรื่องยาเสพติดไปได้ การสอนเนื้อหาวิชา ก็จะประสบความสำเร็จได้ง่าย
ในสวนนี้...” (ครูโครงการ รพค. ที่จบหลักสูตรคณิตศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 21
เมษายน 2554)

“...ผมว่าเราโชคดีที่มาเรียนที่นี่ คือสอนให้เรามีคุณธรรม จริยธรรมเรื่อง
การช่วยเหลือ การมีมนุษยสัมพันธ์ ทำกิจกรรมก็สำคัญนะครับ ผมทำกิจกรรมมา
ตั้งแต่ปี 1 ปี 2 ทำทุกปีครับ ที่จริงผมก็ชอบทำกิจกรรมตั้งแต่มัธยมอยู่แล้ว แต่ที่นี่
เราทำได้ทุกอย่าง...” (ครูใหม่โครงการพิเศษหลักสูตร 5 ปี รุ่นที่ 1 คนที่ 2 ประธาน
นักศึกษาของคณะและของมหาวิทยาลัย, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2554)

2) การปลูกฝังความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู

ในด้านการปลูกฝังความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู ส่วนใหญ่จะผ่านกระบวนการ
จัดการเรียนการสอน และผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคณาจารย์และครูที่เลี้ยงกับนิสิตนักศึกษา และ
ระหว่างชั้นปีของนิสิตนักศึกษาด้วยการมีกิจกรรมร่วมกัน ในบางสาขาที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น สาขา
การศึกษาพิเศษ ซึ่งเมื่อจบแล้วนิสิตนักศึกษาจะต้องไปทำงานเป็นครูสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
ในกรณีนี้จะต้องมีการปลูกฝังให้นิสิตนักศึกษามีความรักในตัวผู้เรียนร่วมด้วย ซึ่งจะเริ่มต้นด้วยการให้
นิสิตนักศึกษามีความคุ้นเคยกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษก่อน ที่ละเล็กละน้อย เช่น พาไปรู้จักเด็กที่มี
ความต้องการพิเศษที่ศูนย์ของสถาบัน ทำความคุ้นเคยด้วยการเป็นพี่เลี้ยงให้ความช่วยเหลือเด็ก

“...อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักศึกษา พุดคุยเกี่ยวกับนโยบาย
การศึกษาว่าการเป็นครูมีข้อดีอย่างไรบ้าง ให้นักศึกษาร่วมกันแสดงความคิดเห็น
เกี่ยวกับครูและยกตัวอย่างครูดี ๆ ที่เป็นที่ยอมรับ เพื่อให้รู้ว่าการเป็นครูนั้นเป็นที่
ยอมรับในสังคม...” (อาจารย์สาขาคณิตศาสตร์ คนที่ 3, สัมภาษณ์, 22 เมษายน
2554)

“...ทางสาขาจะเชิญครูที่เป็นแบบอย่างที่ดี เช่น อาจารย์ในสมาคมคณิตศาสตร์แห่งประเทศไทย มาอบรมเรื่องเกี่ยวกับการเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การทำ Workshop เพื่อนำเสนอผลงาน การวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียน... พอเข้าร่วมแล้วรู้สึกศรัทธา เพราะได้เห็นผู้ประสบความสำเร็จในสาขา อาจารย์มีเทคนิค ลูกเล่น ลูกฮาในการถ่ายทอด ลบทัศนคติที่ว่าคณิตศาสตร์เป็นเรื่องเข้าใจยาก กลายเป็นเรื่องสนุก นำพาเด็กๆ ให้เรียนรู้ได้ เปลี่ยนทัศนคติเราได้เยอะ ลบภาพเก่าๆ ได้... ครูพี่เลี้ยง ครูนิเทศก็ได้มาร่วมกันหมด เวลาฝึกสอนจนตรงกัน เวลาฝึกสอนก็ง่าย เราก็ยังไปช่วยครูในโรงเรียนได้ด้วย แทนที่เราจะพึ่งเขาอย่างเดียว...” (ครูที่จบการศึกษาสาขาคณิตศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2554)

“...เราจะมีรุ่นพี่ เขาจะมาช่วยติว ช่วยได้เยอะ สังเกตว่าสาขาอื่นจะไม่มีช่วยการเรียนของเรา ปัญหาการบ้านของเราได้ Clear แล้ว Concept ในแต่ละหน่วยได้ Clear ช่วยในการฝึกสอนของเราได้ด้วย ช่วยการทำแผน การทำสื่อ ช่วยดูสื่อด้วย เป็นพี่เลี้ยงโครงการ กิจกรรมได้ด้วย การที่จะทำโครงการเป็นนั่น รุ่นพี่จะเอาเราไปเป็น Staff พอเราเป็นหัวหน้า เราก็ดึงรุ่นน้องมา เราเห็นแล้วว่าพี่ดึงเรา ยังไง เราก็ไปดึงรุ่นน้องมา เราก็ได้พัฒนาความสัมพันธ์ ความเป็นพี่เป็นน้องต่อไปเรื่อยๆ...” (ครูที่จบการศึกษาสาขาคณิตศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“...เราจะเน้นปลูกฝังความเป็นครูที่ดี ผ่านการจัดและร่วมโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ที่สาขาและคณะจัดให้ เช่น การจัดค่ายฝึกและสอนดนตรี จัดงานแสดงดนตรีทั้งในและนอกสถานที่ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ...” (อาจารย์สาขาดนตรีศึกษา คนที่ 2, สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2554)

3) การสร้างความผูกพันกับวิชาชีพครู

ในการจัดการศึกษาในหลักสูตรครู จะมีการพัฒนาให้นิสิตมีความรู้สึกผูกพันกับวิชาชีพครูโดยการจัดวางแผนการเรียนการสอนในหลักสูตร ให้นิสิตนักศึกษาต้องเข้ามามีเรียนการสอนในคณะทุกภาคการศึกษา ได้เข้ามามีส่วนร่วม มีพื้นที่สำหรับนิสิตนักศึกษาในคณะฯ เพื่อให้ นิสิตนักศึกษาได้เข้ามาสัมผัสบรรยากาศภายในคณะฯ และภายในสาขา นอกจากนั้นการมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูระหว่างชั้นปี ที่รุ่นพี่เป็นผู้ชักนำรุ่นน้อง ยังส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษามีความรักความผูกพันในวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น

“...จัดการเรียนการสอนแบบไม่เด็กหนีจากเราไปเลย จัดให้นักเรียนได้มาเรียนที่คณะตั้งแต่เทอมแรกที่เข้ามาอย่างน้อย 1 วิชา... เรามีห้องสมุดของสาขาที่ให้เด็กๆ รับผิดชอบดูแลกันเอง...” (อาจารย์สาขาสังคมศึกษา คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“...เด็กฝึกเสร็จแล้วต้องกลับมาอยู่กับเราอีก 1 เทอม ส่วนมากจะเป็นวิชาเอก เราจะจัดแผนการเรียนให้เจอกับอาจารย์ ทำให้นิสิตเกิดความผูกพันกับอาจารย์ ความใกล้ชิด โดยเน้นกิจกรรม...” (อาจารย์สาขาปฐมวัย คนที่ 2, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2554)

“...ระหว่างการฝึก หลังฝึกสอนจะมีการจัดสัมมนาเทอมละ 2 ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ เทคนิคการสอน การจัดการชั้นเรียน การแก้ปัญหาในชั้นเรียนร่วมกัน...” (ครูที่จบการศึกษาสาขาคณิตศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

4) การถ่ายทอดจิตวิญญาณของความเป็นครู

ในการถ่ายทอดจิตวิญญาณของความเป็นครู ผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ อาจารย์ในสถาบันการผลิตครูและครูพี่เลี้ยง ทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีและการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้รับการพัฒนาจิตวิญญาณของความเป็นครู

“...อาจารย์ที่ดูแลโปรแกรมจะเข้าใจ เพราะเป็นลูกหม้อที่นั่น จะมีจิตวิญญาณความเป็นครูสูง ในการที่จะฝึกนิสิตให้มีความเป็นครูคณิตศาสตร์สูงมาก... เรื่องความเป็นเหตุเป็นผล ให้เข้าใจต้องแท้ ลึกซึ้ง เชื่อมโยงให้ได้ อธิบายปรากฏการณ์ได้บนรากฐานทฤษฎี...” (ครูโครงการ รพค. ที่จบหลักสูตรคณิตศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2554)

“...อาจารย์เข้าถึงตัวกิจกรรม เข้าถึงจิตวิญญาณความเป็นครูที่จะฝึกใน ส่วนนั้น อาจารย์ก็เลยดึงกิจกรรม แล้วก็ลำดับกิจกรรม ลำดับงานได้ค่อนข้างสอดคล้องกับวิธีการผลิตครู วิธีการทำงาน...” (ครูโครงการ รพค. ที่จบหลักสูตรคณิตศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2554)

“...ครูดนตรีสอนครูให้เป็นครูดนตรี สอนให้รู้ธรรมชาติของดนตรี เน้นความเป็นครูที่มีจิตสำนึกและรู้จักการแก้ปัญหา...” (อาจารย์สาขาดนตรีศึกษา คนที่ 1, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2554)

5) การสร้างความรักและผูกพันกับสถาบันการผลิตครู

คณาจารย์ประจำสาขาจะเสริมสร้างให้นิสิตนักศึกษาที่มีความรักและผูกพันกับสถาบันการผลิตครู โดยเริ่มต้นตั้งแต่การสร้างบรรยากาศของความอบอุ่น การสื่อสารกับนิสิตนักศึกษาด้วยความเป็นมิตร นิสิตมีความรู้สึกที่สถาบันเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว มีการสนับสนุนนิสิตนักศึกษาและยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรักและผูกพันกับสถาบันการผลิตครู

“...การคัดเลือกสถาบันที่จะมาผลิตครูก็มีส่วนนะครับ ผมก็ไม่เคยเรียนที่อื่น ความรู้สึกส่วนตัวของผมคิดว่า ที่นี่เหมาะที่จะผลิตครู พอเข้ามาแน่นอนได้ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม เก่ง เป็นคนดี เข้ามามีความสุข 3 อันนี้ครบเลย... มันอบอุ่น ไม่ได้เหมือนมหาวิทยาลัย มันเหมือนครอบครัวครับ การสอนนะครับ ตอนที่ผมไปรายงานตัวกับมหาวิทยาลัยที่อื่น ก็แตกต่างกันแล้ว ที่อื่นเหมือนเห็นหน้านะครับ เพราะผมได้ที่... และที่... ผมก็ได้ แต่เลือกที่นี่เพราะจบแล้วมีงานทำเลย...” (ครูใหม่ โครงการพิเศษหลักสูตร 5 ปี รุ่นที่ 1 คนที่ 2, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2554)

“..ผมว่าเราโชคดีที่มาเรียนที่นี่ คือสอนให้เรามีคุณธรรม จริยธรรมเรื่องการช่วยเหลือ การมีมนุษยสัมพันธ์ ทำกิจกรรมก็สำคัญนะครับ ผมทำกิจกรรมมาตั้งแต่ ปี 1 ปี 2 ทำทุกปีครับ ที่จริงผมก็ชอบทำกิจกรรมตั้งแต่มัธยมอยู่แล้ว แต่ที่นี่เราทำได้ทุกอย่าง...” (ครูใหม่โครงการพิเศษหลักสูตร 5 ปี รุ่นที่ 1 คนที่ 2 ประธาน นักศึกษาของคณะและของมหาวิทยาลัย, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2554)

5.2.2.3 ผลผลิต

1) มีความรู้ความสามารถ

นิสิตนักศึกษาที่จบการศึกษาจะมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ทั้งในด้านของเทคนิค วิธีการสอน การผลิตสื่อ และการเลือกใช้สื่อการสอน

“...เด็กเราสอนเป็น ออกแบบการเรียนรู้ได้ จัดกิจกรรมตอบวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้...เด็กคุยกันว่าเขาเรียกพี่ว่าแม่... แม่สอนว่าเราต้องดูแลงานให้ดี...” (ประธานศูนย์ฝึกประสบการณ์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2554)

“... เขามีอะไรที่ใหม่ๆ ซึ่งบางที่เขาเอาสื่อ เอาเทคนิคการสอนใหม่ๆ เอาเกมส์ เอาลูกเล่นที่ใหม่ๆ ที่น่าสนใจ...” (ผู้ปกครองนักเรียน คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“...มีการเตรียมเนื้อหาวิชาที่จะสอนล่วงหน้า มีวิธีการสอนใหม่ๆ มีพฤติกรรมการสอนที่ดี เข้าใจนักเรียน...” (ผู้ใช้บัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“...นักศึกษาที่จบจากเราจะมีชีวิตทางวิชาการ มีความแม่นยำในเนื้อหา บางคนสามารถสอบวิชาที่ครูได้คะแนนเต็ม...” (อาจารย์ผู้สอนสาขา คณิตศาสตร์ คนที่ 3, สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2554)

2) มีความเชื่อมั่นตนเองในการสอน

นิสิตนักศึกษาที่จบการศึกษาจะมีความเชื่อมั่นในตนเองในการถ่ายทอดความรู้ เพราะได้ผ่านการถ่ายทอดประสบการณ์มาเป็นอย่างดี

“...เราได้โอกาสในการฝึกสอน เราได้อะไรมากกว่านะผมว่า ได้ทั้งประสบการณ์ ได้ทั้งเทคนิค ได้ความมั่นใจ อย่างผมตอนฝึกสอนเทอมแรก ปวดหัวมากกับการใช้ภาษามือ พอเข้าเทอมที่สองเริ่มร้องเพลงชาติได้ เริ่มสวดมนต์ได้ มันจะได้ฮึดโน้มน้า เพราะเราคลุกคลีอยู่กับเด็ก อย่างผมเป็นครูประจำหอนอน เราได้อบรมเด็ก เหมือนเวลาเราไปต่างประเทศ เราต้องพูดให้ได้ เราก็ต้องใช้ภาษามือให้ได้...” (ครูใหม่โครงการพิเศษหลักสูตร 5 ปี รุ่นที่ 1 คนที่ 2 ประธานนักศึกษา ของคณะและของมหาวิทยาลัย, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2554)

3) คุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับครู

นิสิตนักศึกษาที่จบการศึกษาจะมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับครูหลายประการ ได้แก่ มีความขยัน ใฝ่รู้ มีความรับผิดชอบ มีความรักในตัวผู้เรียน มีความอดทน และใฝ่สันติ

“...อย่างเรา พอจบไปเขาก็จะบอก ครูใหม่ไฟแรง ถามว่าเราชอบรับไหม เราก็ยอมรับ เราชอบคิดทำอันนู่นอันนี่ครับ... เขาไม่ค่อยยอมรับอะไรใหม่ๆ ที่เราไปเสนอเขาครับ ก็จะใช้มาตรฐานเดิมๆ อย่างผมทำงานเกี่ยวกับโรงเรียนเรียนร่วม ต้องทำสื่อการสอน ผลิตภัณฑ์ที่จะต้องเอาไปโรงเรียนนำร่องเป็นสื่อต้นแบบ เมื่อคนอื่นไม่ทำ เราก็ต้องทำ มันเป็นผลดีกับตัวเรา...” (ครูใหม่โครงการพิเศษ หลักสูตร 5 ปี รุ่นที่ 1 คนที่ 1, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2554)

“...การที่จบมาแล้วบรรจุเลย แล้วเงินเดือนมากกว่าคนอื่น... ทำให้รู้สึกที่เราต้องทำงานให้มันคุ้มค่า...” (ครูใหม่โครงการพิเศษหลักสูตร 5 ปี รุ่นที่ 1 คนที่ 2, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2554)

“...มีความรู้ด้านการจัดการศึกษาอย่างดี ปฏิบัติตนตามมาตรฐานวิชาชีพ มีความรู้ความสามารถดี วางตัวดี มีการติดตามผลการสอนอย่างต่อเนื่อง...” (ผู้ใช้ครู คนที่ 3, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“...ถ่ายถอดความรู้ชัดเจนแม่นยำ ใช้เวลาว่างทบทวนความรู้ มีความสามารถในการทำวิจัยดี มีนิสัยชอบพัฒนาตนเอง มีเทคนิคการสอนใหม่ๆ เข้ากับนักเรียนได้ดี เข้ากับผู้ร่วมงานได้ดี เข้ากับผู้ปกครองได้ รักการเป็นครู...” (ผู้ใช้ครู คนที่ 4, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“...เราต้องอาศัยเวลาอีกหน่อยในการที่จะพัฒนาคนอื่น เพราะการยอมรับของคนรุ่นเก่าๆ ปรับเปลี่ยนยาก เราต้องค่อยๆ ทำไปก่อน...” (ครูใหม่โครงการพิเศษหลักสูตร 5 ปี รุ่นที่ 1 คนที่ 2, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2554)

4) รักและศรัทธาในวิชาชีพครูและสถาบันการผลิตครู

ผลจากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า นิสิตนักศึกษาที่ผ่านการศึกษาในหลักสูตรมีความรู้สึกรักและศรัทธาในวิชาชีพครูเพิ่มสูงมากกว่าก่อนเข้าศึกษา ความรู้สึกรักและศรัทธาในวิชาชีพครูเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป สัมผัสเพิ่มพูนที่ละเล็กละน้อยผ่านการเรียนในหลักสูตรและผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตร

“...รู้สึกศรัทธาอาชีพครูมาก...” (ครูใหม่โครงการพิเศษหลักสูตร 5 ปี รุ่นที่ 1 คนที่ 2, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2554)

“...ก่อนเรียนก็อยากเป็นครูอยู่แล้ว แต่เมื่อเรียนจบแล้วยังคงศรัทธากับอาชีพเหมือนเดิม แต่มีความมั่นใจในการสอนมากขึ้น จบแล้วก็อยากจะสอนเพราะรู้สึกอ้อนวิชา เพราะรู้ว่าบริบทในต่างจังหวัดต่างกับในกรุงเทพฯ อยากจะเอาสิ่งที่ใช้สอนในกรุงเทพฯ ไปสอนในต่างจังหวัดเพื่อให้เด็กได้รับความรู้ทัดเทียมกัน...” (ครูโครงการเพชรในตม คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“...ความรู้สึกรักและศรัทธาในวิชาชีพครู เริ่มมาแบบไม่รู้ตัว พอไปสอนก็เริ่มรู้สึกว่ามันใช่ คิดว่าเราเหมาะกับอาชีพนี้แล้ว รักในอาชีพนี้แล้ว...” (ครูโครงการเพชรในตม คนที่ 2, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

5.2.2.4 ผลกระทบ

1) มีอิทธิพลต่อการพัฒนานักเรียน

ผลการศึกษาค้างนี้แสดงให้เห็นว่า ในขณะที่นิสิต/นักศึกษาฝึกประสบการณ์ในการปฏิบัติงานครูในโรงเรียน นิสิต/นักศึกษาซึ่งได้รับการพัฒนาและการบ่มเพาะการเป็นครูจากหลักสูตรแล้วนั้น สามารถส่งผลกระทบเชิงบวกต่อผู้เรียน เป็นผู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการเรียนรู้ของนักเรียน กล่าวได้ว่า เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียน

“...ทำให้เด็กสนใจ กระตุ้นความสนใจ จากการไม่ชอบมาเป็นชอบ
อยากจะมาโรงเรียนเพื่อจะเรียนวิชานี้...” (ครูพี่เลี้ยงสาขาสังคมศึกษา โรงเรียน
อนุบาลคนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“...สังเกตจากพฤติกรรมที่เขาพูดคุย คือในความเป็นแม่เราก็อสบายใจ
คือลูกเรากล้าได้กล้าตอบ แสดงว่าเขาไม่เครียดในการเรียน...” (ผู้ปกครองนักเรียน
คนที่ 1, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

“...เขามีความสนุก มีความสุขกับการเรียน ปกติภาษาไทยเป็นวิชาที่
น่าเบื่อ รู้สึกเขามีวิธีการที่ทำให้เด็กชอบวิชานี้ได้ คุณแม่ก็โอเคนะ...” (ผู้ปกครอง
นักเรียน คนที่ 2, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2554)

5.2.3 แนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครูโครงการพิเศษของไทย

การผลิตครูโครงการพิเศษมีนโยบายเพื่อแก้ปัญหาเรื่องคุณภาพครูและแก้ปัญหาการขาดครู โดยมี ปัจจัย กระบวนการในการผลิต ผลผลิต และผลกระทบดังต่อไปนี้

5.2.3.1 ปัจจัย

1) คัดเลือกคนเก่งเข้าเรียนครู

จากการศึกษาพบว่า โครงการพิเศษจะมีการคัดเลือกผู้ที่เข้ามาศึกษาในโครงการ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคุณสมบัติเบื้องต้น ต้องมีเกรดเฉลี่ยผ่านตามเกณฑ์ที่โครงการกำหนด มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ที่โครงการกำหนด หลังจากนั้นจะมีการสอบคัดเลือกและสอบสัมภาษณ์

“...ต้องมีผลการเรียน 5 ภาคการเรียนรวมกันไม่ต่ำกว่า 3.00 จากนั้นจะมีการ
ทดสอบวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์และความถนัด เมื่อผ่านการทดสอบข้อเขียนแล้ว
จึงเข้าสอบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์จะดูจากบุคลิกภาพโดยทั่วไป เช่น การแต่งกาย
ทัศนคติ การพูดจาประกอบกัน มีคำถามเกี่ยวกับเจตคติบ้าง เช่น ถ้าต้องไปบรรจุที่
จังหวัดชายแดนภาคใต้จะสามารถไปได้หรือไม่ เพราะเหตุใด...” (ครูโครงการ
คุรุทายาท คนที่ 2, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2554)

“...เกณฑ์การคัดเลือกคือ เขาจะคัดจากเกรดเฉลี่ยตอนจบ ม.ปลายต้องได้มากกว่า 2.75 และต้องอยู่ในหมู่บ้าน อพป. และอยู่ในจังหวัดที่ติดชายแดน หลังจากนั้นก็ต้องเข้าไปสอบแข่งขันกันใน กอ.รมน. ของแต่ละภาค โดยมีการสอบข้อเขียนแล้วก็สอบสัมภาษณ์...” (ครูโครงการเพชรในตมหลักสูตร 4 ปี คนที่ 1, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2554)

“...เกณฑ์ก็จะมีเกรดเฉลี่ยตอนจบ ม.6 ต้องได้มากกว่า 2.75 อยู่ในหมู่บ้าน อพป. และอยู่ในจังหวัดที่ติดชายแดน พอประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิ์สอบก็ต้องสอบคัดเลือกอีกที่ที่ กอ.รมน. ของภาค สอบข้อเขียนคล้ายๆ การสอบวัดแววความเป็นครู แล้วก็สอบสัมภาษณ์ค่ะ...” (ครูโครงการเพชรในตมหลักสูตร 5 ปี คนที่ 3, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2554)

2) มีสิ่งจูงใจให้คนอยากเข้าเรียนครู

โครงการพิเศษจะมีสิ่งจูงใจในการเข้ามาศึกษา คือ การให้ทุนการศึกษา และการมีงานทำ ในส่วนของทุนการศึกษาจะเป็นทุนเต็มรูปแบบตลอดระยะเวลาของหลักสูตร และที่พักรับตลอดระยะเวลาของหลักสูตร ทำให้ผู้เรียนไม่ต้องกังวลเรื่องค่าใช้จ่าย สามารถทุ่มเทกับการศึกษาได้อย่างเต็มกำลังและศึกษาเล่าเรียนอย่างมีความสุข ในส่วนของการมีงานทำ ผู้ที่จบการศึกษาจะได้รับการบรรจุเข้าเป็นข้าราชการครูทันที

“...มีตำแหน่งบรรจุให้เข้ารับราชการครูเมื่อเรียนจบ...” (ครูโครงการครูทายาท คนที่ 2, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2554)

“...โครงการเพชรในตมจะมีทุนให้ปีละ 42,000 บาท มีหอพักในมหาวิทยาลัย โดยเป็นหอพักสำหรับนิสิตโครงการเพชรในตมโดยเฉพาะ แล้วก็เมื่อเรียนจบก็จะได้รับการบรรจุเข้าเป็นครูในภูมิลำเนาของตนเองด้วย...” (ครูโครงการเพชรในตม หลักสูตร 4 ปี คนที่ 1, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2554)

“...มีทุนให้ปีละ 42,000 บาท เป็นทุนจากมหาวิทยาลัยแล้วก็จาก กอ.รมน. มีหอพักให้ จบแล้วก็จะบรรจุให้ด้วย...” (ครูโครงการเพชรในตม หลักสูตร 5 ปี คนที่ 3, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2554)

5.2.3.2 กระบวนการผลิต

1) กระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับผู้ที่จะเป็นครู

1.1) การฝึกประสบการณ์การสอนแบบจุลภาค (Micro teaching)

ในการจัดการศึกษาในสถาบันการผลิตครูทุกแห่งจะมีการฝึกประสบการณ์การสอนในชั้นเรียนในห้องเรียนจำลอง หรือเรียกว่า "Micro teaching" เป็นการสอนให้แก่เพื่อนร่วมชั้นเรียน ภายใต้การควบคุมดูแลของคณาจารย์ประจำสาขา สำหรับการฝึกสอนในสายอาชีพจะฝึกสอนในห้องปฏิบัติการ

“...ฝึกกันเองในห้องเรียน วิธีฝึกก็ให้เตรียมการสอนมาแล้วสอนให้เพื่อนๆ ดู โดยสมมติว่าเพื่อนเป็นนักเรียน จากนั้นเพื่อนๆ และอาจารย์ก็ช่วยกันแนะนำ ข้อบกพร่องต่างๆ ที่ต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลง...” (ครูโครงการคุรุทายาท คนที่ 2, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2554)

“...มีการฝึกประสบการณ์การสอนในทุกรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสอน เช่น วิชาคณิตศาสตร์สำหรับครูประถม จะมีการสอนเนื้อหาในชั่วโมงแรกๆ พอชั่วโมงท้ายๆ ทุกคนก็ต้องเลือกเนื้อหาในวิชาคณิตศาสตร์มาเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วทดลองสอน โดยมีการสมมติตัวเองเป็นครูและเพื่อนนิสิตคนอื่นๆ เป็นนักเรียนในระดับชั้นที่เราสอน หลังจากสอนเสร็จจะมีการวิจารณ์การสอนโดยอาจารย์และเพื่อน ๆ และจะทำกิจกรรมเช่นนี้ทุกรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสอนค่ะ...” (ครูโครงการเพชรในตม หลักสูตร 4 ปี คนที่ 1, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2554)

1.2) การฝึกประสบการณ์การสอนที่โรงเรียน

การฝึกประสบการณ์การสอนในชั้นเรียนในสถานศึกษา ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนในหลักสูตรครู การฝึกสอนในหลักสูตร 4 ปี จะฝึกสอน 1 ภาคการศึกษา แต่ในหลักสูตร 5 ปี จะฝึกสอน 2 ภาคการศึกษา การจัดประสบการณ์สอนของสถาบันการผลิตครูแต่ละแห่งจะมีจุดเน้นแตกต่างกัน เช่น 1) จัดการฝึกสอนในโรงเรียนเดียวเพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้และทำความเข้าใจกับกิจกรรมในโรงเรียนตลอดทั้งปี 2) จัดให้ฝึกสอนในโรงเรียนสาธิต 1 ภาคการศึกษา และโรงเรียนเครือข่าย 1 ภาคการศึกษา 3) จัดให้ฝึกสอนระดับประถมศึกษา 1 ภาคการศึกษา และระดับมัธยมศึกษา 1 ภาคการศึกษา เพื่อให้มีประสบการณ์ที่หลากหลาย พร้อมสำหรับการเป็นครูได้ทุกระดับชั้น 4) จัดให้ฝึกสอนโรงเรียนในเมือง 1 ภาคการศึกษา และพื้นที่ห่างไกล 1 ภาคการศึกษา มีประสบการณ์ที่หลากหลาย เพื่อให้พร้อมทำงานในพื้นที่เมืองและพื้นที่ห่างไกล และ 5) จัดให้ฝึกสอนตั้งแต่ปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 เพื่อให้มีเวลาในภาคการศึกษาสุดท้ายสำหรับการทำกิจกรรมการเรียนในคณะวิชาในการสร้างความผูกพันกับคณะวิชาก่อนจบการศึกษา เป็นต้น

“...ฝึกสอน 2 วิชา โดยเข้าสอนจริง มีครูพี่เลี้ยงหลักในวิชาหลัก ครูพี่เลี้ยงรอง ในวิชารอง มีอาจารย์นิเทศก์จากคณะฯ มาประเมินผล ครูพี่เลี้ยงจะทำหน้าที่แนะนำ เรื่องการเขียนแผนการสอน การเตรียมการสอน โดยให้อิสระในการจัดทำ จากนั้น นำเสนอเพื่อแนะนำและปรับปรุงแก้ไข นอกจากนี้ยังให้ทำหน้าที่ครูประจำชั้นด้วยการดูแลนักเรียน ทำงานธุรการบางอย่าง สอนสัปดาห์ละ 8 ชั่วโมง...” (ครูโครงการ ครูทายาท คนที่ 2, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2554)

“...มีการฝึกประสบการณ์การสอนในโรงเรียนอยู่เรื่อยๆ ตั้งแต่ปี 2 ที่โรงเรียน สาธิตและโรงเรียนใกล้เคียง โดยเริ่มจากการเข้าไปสังเกตพฤติกรรมนักเรียน สังเกต การสอนของครู ช่วยควบคุมชั้นเรียน ตรวจการบ้าน จัดป้ายนิเทศก์แล้วเพิ่มจำนวน ชั่วโมงในการฝึกมากขึ้น ได้สอนจริงจาก 1 ชั่วโมง เป็น 2 ชั่วโมง และเข้าฝึกสอนเต็ม รูปแบบในโรงเรียนในปี 4 เทอมที่ 2 โดยสอน 2 วิชา สัปดาห์ละไม่ต่ำกว่า 10 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังต้องทำหน้าที่นอกเหนือจากการสอนทุกอย่างที่ได้รับมอบหมายจากครูพี่เลี้ยง และจากโรงเรียน เช่น เป็นครูเวร รับเด็กนักเรียนหน้าโรงเรียน...” (ครูโครงการเพชรใน ตม หลักสูตร 4 ปี คนที่ 1, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2554)

“...เริ่มตั้งแต่ปี 3 เข้าไปสังเกตการสอน เก็บชั่วโมง โดยมีการนับชั่วโมงที่เข้าไปฝึกประสบการณ์ ซึ่งในแต่ละเทอมก็จะเพิ่มชั่วโมงมากยิ่งขึ้น แล้วก็ต้องทำ กิจกรรมเพิ่มขึ้นตามไปด้วย พอขึ้นปี 5 ต้องฝึกสอนที่โรงเรียน โดยต้องฝึกที่สาธิต อย่างน้อย 1 เทอม...” (ครูโครงการเพชรในตม หลักสูตร 5 ปี คนที่ 3, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2554)

1.3) หลักสูตรเสริม

การจัดการสอนในหลักสูตรครูที่สำคัญคือ การหล่อหลอมให้นิสิตนักศึกษา มีคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่จะเป็นครู นับตั้งแต่เข้าสู่ความดูแลของสถาบันการผลิตครู และคณาจารย์ใน สาขาวิชา มีการเอาใจใส่ดูแลตั้งแต่บุคลิกภาพภายในและบุคลิกลักษณะภายนอก ความพร้อมทางกาย และทางจิตใจ โดยมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ ทุกๆ ภาคการศึกษาตั้งแต่เข้าศึกษาในปีที่หนึ่ง จนกว่าจะจบหลักสูตร ในการกำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะจัดทำแบบขั้นบันได คือ เริ่มต้นจาก กิจกรรมที่พัฒนาบุคลิกภาพของคนดีในสังคมแล้วยังต้องพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับความเป็นครู ในปีหนึ่ง และพัฒนาระดับกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่พัฒนาคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่จะเป็นครู รวมทั้ง ก่อให้เกิดความผูกพัน รักความเป็นครู เข้าใจและตระหนักในคุณค่าแห่งวิชาชีพครู เป็นต้น การจัด กิจกรรมเหล่านี้แม้ไม่ปรากฏรายละเอียดที่สำคัญในโครงสร้างของหลักสูตร แต่นับได้ว่าเป็นสิ่งที่มี ความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อหลักสูตรครูที่ต้องใช้เวลาในระยะเวลาที่กำหนดไว้ใน

หลักสูตรเพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นครูมืออาชีพ และทำหน้าที่ในการถ่ายทอดคุณธรรมของครูจาก นิสิตนักศึกษาครูรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นต่อไป

“...มีกลุ่มวิชาแบบนี้อยู่หลายวิชา พวกประสบการณ์ต่างๆ ให้นิสิตศึกษา ตลอดงานที่ได้รับมอบหมายในวิชา ก็จะมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มทัศนคติที่ดีต่อ วิชาชีพหรือบางครั้งมีกิจกรรมที่คณะฯ เช่น ดูภาพยนตร์ต่างประเทศที่เกี่ยวกับชีวิตครู รวมทั้งกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ เช่น การฟังปาฐกถา ฟังบรรยายต่างๆ ทำให้ มองเห็นทัศนคติของคนที่เป็นครูดี นอกจากหลักสูตรแล้ว พฤติกรรมและลักษณะของ อาจารย์ที่เข้าสอนก็เป็นตัวอย่างที่ดีของการสร้างทัศนคติที่ดีของนิสิตด้วย...”
(ครูโครงการครูทายาท คนที่ 2, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2554)

“...ในโครงการเพชรในตมจะมีการจัดกิจกรรมให้กับนิสิตในโครงการตลอด เช่น การจัดค่ายวันเด็ก การจัดค่ายเพชรอาสา การอบรมเพื่อพัฒนาความเป็นครู และความเป็นผู้นำ โดยกิจกรรมทั้งหมดจะมีนิสิตในโครงการเป็นผู้รับผิดชอบ ทุกโครงการ และได้รับเงินสนับสนุนโครงการจากคณะศึกษาศาสตร์ และ กอ.รมน. โดยนิสิตทุกคนต้องเข้าร่วมโครงการทุกโครงการโดยมีในข้อตกลงในสัญญา ซึ่งดิฉัน คิดว่าเป็นโครงการที่แฝงไปด้วยประสบการณ์ เสริมสร้างทัศนคติ เพิ่มพูนจิต วิญญาณความเป็นครู ฝึกความเป็นผู้นำ ฝึกการเสียสละ ความสามัคคีและฝึกการ อยู่ร่วมกับชุมชน ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้มีส่วนช่วยในการทำงานจริงในโรงเรียน ค่อนข้างมาก...” (ครูโครงการเพชรในตม หลักสูตร 4 ปี คนที่ 1, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2554)

1.4) กิจกรรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

ผลการศึกษาค้นคว้าแสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมต่างๆ ในหลักสูตรครู จะไม่ได้ มีเพียงกิจกรรมเพื่อการพัฒนา นิสิตนักศึกษาโดยทั่วไปเท่านั้น แต่ยังมีกิจกรรมที่เน้นให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวิถีแห่งวิชาชีพครู ในทุกๆ กิจกรรมจะมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนา นิสิตนักศึกษาครูให้มีความพร้อมสำหรับการเป็นผู้ที่จะต้องทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และ พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการเรียนรู้ รวมทั้งมีคุณลักษณะพิเศษเฉพาะสาขาร่วมด้วย

“...มีหลายวิชาที่สามารถนำมาใช้ได้โดยตรงกับการเป็นครู เช่น วิชาการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพที่มอบหมายให้นิสิตเข้าไปศึกษาการจัดการเรียนการสอนที่ แท้จริงในโรงเรียน โดยเริ่มจากจำนวนชั่วโมงน้อยๆ ในปีต้นและเพิ่มความเข้มข้นมากขึ้นในการฝึกสอนจริงในที่สุดท้าย นอกจากนี้ยังมีวิชาอื่นๆ อีก เช่น วิชาวาทวิทยา วิชาสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา วิชาเทคนิคการสอนตามวิชาเอกที่สนใจ วิชากิจกรรม

การจัดกิจกรรมค่ายพักแรมที่จัดโดยภาควิชาพลศึกษา วิชาจิตวิทยาครู กิจกรรมทางดนตรีสำหรับครูประถมศึกษา กิจกรรมกีฬาสำหรับครูประถมศึกษา วิชาหลักสูตรและการสอน วิชาวัดและประเมินผล วิชาการสอนคณิตศาสตร์สำหรับครูประถมศึกษา เป็นต้น วิชาเหล่านี้เป็นกลุ่มวิชาที่สามารถนำไปใช้ในการทำงานได้จริง นอกจากวิชา กลุ่มเหล่านี้แล้วยังมีกลุ่มวิชาเสริมสำหรับการเป็นคนที่สมบูรณ์ เช่น วิชาธรรมวิทยา วิชาความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก วิชาภาษาอังกฤษ วิชาภาษาไทย วิชาธรรมชาติวิทยา วิชาปรัชญาการศึกษา เป็นต้น กลุ่มวิชาเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาแนวคิดหลักๆ ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต..." (ครูโครงการครุทายาทคนที่ 2, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2554)

5.2.3.3 ผลผลิต

จากการศึกษาพบว่า ครูที่สำเร็จการศึกษาจากโครงการพิเศษจะเป็นผู้ที่มีความสามารถสูง มีความก้าวหน้าในวิชาชีพครู จากตัวอย่างครูที่จบจากโครงการครุทายาทท่านหนึ่งพบว่า ได้รับรางวัลต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นครูที่มีศักยภาพในระดับสูง

"...ได้รับรางวัลครูที่เลื่องชื่อการดีเด่น จังหวัดกรุงเทพมหานคร ตามโครงการพัฒนาครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ของ สสวท. ประจำปี 2553 ครู Master teacher วิชาภาษาไทยจากการสอบครูทั่วประเทศ ประจำปี 2553 ครู Master teacher วิชาคณิตศาสตร์จากการสอบครูทั่วประเทศ ประจำปี 2553 ครู Master teacher วิชาวิทยาศาสตร์จากการสอบครูทั่วประเทศ ประจำปี 2553 และครูผู้สอนดีเด่น จากการประกาศเกียรติคุณวันประถมศึกษา 2544..." (ครูโครงการครุทายาทคนที่ 3, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2554)

นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพครู

"...การได้รับคัดเลือกให้ถ่ายรายการครูมืออาชีพตอน "สำคัญที่การเตรียมการสอน" เป็นแรงบันดาลใจให้กับครูประจำการและครูใหม่ ตลอดจนนิสิตนักศึกษาฝึกสอน มีหลักฐานปรากฏในเว็บไซต์ที่มีผู้เข้าชมหนึ่งหมื่นกว่ารายและมีการแสดงความคิดเห็นชื่นชมรายการ..." (ครูโครงการครุทายาทคนที่ 3, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2554)

สำหรับครูที่จบโครงการพิเศษหลักสูตร 5 ปี รุ่นที่ 1 พบว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านการสอน และการบริหาร ทำให้ผู้บริหารมีความพึงพอใจ และได้รับการสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพครู

“...ยอมรับว่าเค้าเป็นคนเก่ง ขยัน เข้าใจเร็ว ปกติครูใหม่เราต้องฝึกให้มีความเข้าใจ สามารถดูแลเด็กพิเศษได้ใช้เวลาประมาณ 4 ปี แต่รุ่นนี้สามารถใช้ภาษามือหรือดูแลเด็กพิเศษเป็นอยู่แล้ว เราใช้เวลาสอนเพิ่มเติมแค่เพียง 2 ปี ก็เลื่อนระดับได้แล้ว เราก็ให้ทำงานในตำแหน่งบริหารได้...” (รองผู้อำนวยการชำนาญพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2554)

5.2.3.4 ผลกระทบ

จากการศึกษาพบว่า ครูที่สำเร็จการศึกษาจากโครงการพิเศษยังมีความสามารถในการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของเยาวชน และสามารถพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถในระดับชาติและนานาชาติได้อีกด้วย

“...เป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ให้กับเด็กที่เข้าร่วมงานสัปดาห์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ ประจำปี 2553 ณ ศูนย์การประชุมไบเทคบางนา ทำให้เด็กและผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวมีความสุขและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์...นักเรียนได้รับรางวัลจากการแข่งขันวิชาวิทยาศาสตร์ในระดับนานาชาติและในระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง...” (ครูโครงการครูทายาทคนที่ 3, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2554)

5.3 ผลการเปรียบเทียบการผลิตครูระหว่างหลักสูตร 4 ปี กับหลักสูตร 5 ปี

การนำเสนอผลการเปรียบเทียบการผลิตครูระหว่างหลักสูตร 4 ปี กับหลักสูตร 5 ปี จะเป็นการเปรียบเทียบในด้านปัจจัย กระบวนการผลิต ผลผลิต และผลกระทบ ดังรายละเอียดในตารางที่ 5.6

ตารางที่ 5.6 การเปรียบเทียบการผลิตครูระหว่างหลักสูตร 4 ปี กับหลักสูตร 5 ปี

ประเด็น	หลักสูตร 4 ปี	หลักสูตร 5 ปี	สรุปผลการเปรียบเทียบ
1. ปัจจัย			
1.1 นโยบายหลักสูตร	- สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใน 3 มาตราคือ มาตรา 9, 52 และ 53 - มีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 1 ภาคการศึกษา สอดคล้องกับ มาตรา 49 ด้านมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ในพระราชบัญญัติสภาครูและ	- สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใน 3 มาตราคือ มาตรา 9, 52 และ 53 - มีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในสถานศึกษา 1 ปี สอดคล้องกับข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2547	- ทั้งสองหลักสูตรมีนโยบายที่ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เช่นเดียวกัน - หลักสูตร 4 ปี มีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพสอดคล้องกับ มาตรา 49 ในพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 แต่หลักสูตร

ประเด็น	หลักสูตร 4 ปี	หลักสูตร 5 ปี	สรุปผลการเปรียบเทียบ
	บุคคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546		5 ปี มีการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพสอดคล้องกับข้อบังคับ คุรุสภาว่าด้วยใบอนุญาต ประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2547
1.2 มาตรฐาน วิชาชีพครู	- คุรุสภากำหนดมาตรฐาน วิชาชีพครู ไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) มาตรฐานด้านความรู้และ ประสบการณ์วิชาชีพ 2) มาตรฐานด้านการ ปฏิบัติงาน 3) มาตรฐานด้านการปฏิบัติตน	- คุรุสภากำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ครู ไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) มาตรฐานหลักสูตร 2) มาตรฐานการผลิต 3) มาตรฐานบัณฑิต	- หลักสูตร 4 ปี และ 5 ปี มีมาตรฐานวิชาชีพครูสอดคล้อง กับที่กำหนดโดยคุรุสภา
1.3 โครงสร้าง หลักสูตร	- มีจำนวนหน่วยกิตรวม 120- 150 หน่วยกิต ประกอบด้วย • หมวดวิชาศึกษาทั่วไป ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต • หมวดวิชาครู และวิชาเอกไม่ น้อยกว่า 84 หน่วยกิต • หมวดวิชาเลือกเสรีไม่น้อย กว่า 6 หน่วยกิต ที่มา: สำนักพัฒนาการฝึกหัดครู สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2543) - การกำหนดสาระความรู้และ สมรรถนะยังไม่ชัดเจนชัดเจน - ไม่เน้นการวิจัย	- มีจำนวนหน่วยกิตรวม 150-180 หน่วยกิต ประกอบด้วย • หมวดวิชาศึกษาทั่วไป ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต • หมวดวิชาครู และวิชาเอก ไม่น้อยกว่า 114 หน่วยกิต • หม ว ด วิ ช า เลื อ ก เสรี ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต ที่มา: สำนักพัฒนาการฝึกหัดครู สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2543) - มีการกำหนดสาระความรู้และ สมรรถนะที่ชัดเจนตามมาตรฐาน หลักสูตรของคุรุสภา - เน้นความรู้และทักษะการวิจัยใน ชั้นเรียน และการวิจัยทาง การศึกษา สอดคล้องกับข้อบังคับ คุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 ในหมวด 1 ข้อ 5	- หลักสูตร 5 ปีมีโครงสร้างหลักสูตร สอดคล้องกับที่คุรุสภากำหนด - ในหลักสูตร 5 ปี มีการเพิ่มเนื้อหา ทุกหมวดวิชามากกว่า หลักสูตร 4 ปี - หลักสูตร 5 ปี มีการกำหนดสาระ ความรู้และสมรรถนะที่ชัดเจน ตามมาตรฐานหลักสูตรของ คุรุสภา - เน้นความรู้และทักษะการวิจัย สอดคล้องกับข้อบังคับคุรุสภาว่า ด้วยมาตรฐานวิชาชีพและ จรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548
1.4 คุณลักษณะ อาจารย์	- วุฒิการศึกษาของอาจารย์ส่วนใหญ่ มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ของ สกอ.	- วุฒิการศึกษาของอาจารย์ส่วนใหญ่ มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ของ สกอ.	- วุฒิการศึกษาของอาจารย์ไม่ แตกต่างกัน

ประเด็น	หลักสูตร 4 ปี	หลักสูตร 5 ปี	สรุปผลการเปรียบเทียบ
1.5 คุณลักษณะครูที่เลี้ยง	- สถาบันกำหนดคุณวุฒิของครูที่เลี้ยงสอดคล้องกับข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548	- สถาบันกำหนดคุณวุฒิของครูที่เลี้ยงสอดคล้องกับข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548	- ทั้งสองหลักสูตรมีความสอดคล้องกันในด้านกำหนดคุณวุฒิของครูที่เลี้ยงสอดคล้องกับข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548
1.6 แหล่งฝึกประสบการณ์	- สถาบันเป็นผู้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกแหล่งฝึกประสบการณ์	- มีเกณฑ์การคัดเลือกแหล่งฝึกประสบการณ์ที่สอดคล้องกับเกณฑ์ที่คุรุสภาเป็นผู้กำหนด	- หลักสูตร 5 ปี มีการคัดเลือกแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่มีความสอดคล้องกับที่คุรุสภากำหนด
1.7 คุณลักษณะนิสิต	- มีกระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาเรียนครู	- มีกระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาเรียนครู	- ทั้งสองหลักสูตรมีกระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาเรียนครู
1.8 ทรัพยากร	- สถาบันการผลิตครูส่วนใหญ่มีสื่ออุปกรณ์ ห้องสมุดที่ทันสมัยและจำนวนแหล่งฝึกที่เพียงพอ	- สถาบันการผลิตครูส่วนใหญ่มีสื่ออุปกรณ์ ห้องสมุดที่ทันสมัยและจำนวนแหล่งฝึกที่เพียงพอ	- ทั้งสองหลักสูตรมีความสอดคล้องในด้านความพร้อมของสื่ออุปกรณ์ ห้องสมุดที่ทันสมัย และจำนวนแหล่งฝึกที่เพียงพอ
2. กระบวนการผลิต			
2.1 รูปแบบการเรียน	- มีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาผู้เรียนเป็นลำดับขั้น เป็นต้น	- มีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาผู้เรียนเป็นลำดับขั้น เป็นต้น	- ทั้งสองหลักสูตรมีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย
2.2 กิจกรรมการเรียนการสอน	- เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม	- เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม	- ทั้งสองหลักสูตรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม
2.3 สถานที่จัดการเรียนการสอน	- มีหลายแหล่งทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน Micro teaching และในโรงเรียน เป็นต้น - มีการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาเอกในคณะวิชาเอกและคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์	- มีหลายแหล่งทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน Micro teaching และในโรงเรียน เป็นต้น - มีการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาเอกในคณะวิชาเอกและคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์	- ทั้งสองหลักสูตรมีสถานที่จัดการเรียนการสอนหลายแหล่ง
2.4 การฝึกประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียน	- มีระยะเวลาการฝึกประสบการณ์ 1 ภาคการศึกษา	- มีระยะเวลาการฝึกประสบการณ์ 2 ภาคการศึกษา	- หลักสูตร 5 ปีมีระยะเวลาการฝึกประสบการณ์มากกว่า 1 เท้า

ประเด็น	หลักสูตร 4 ปี	หลักสูตร 5 ปี	สรุปผลการเปรียบเทียบ
2.5 ประสิทธิภาพการวิจัยชั้นเรียน	- ไม่เน้นประสิทธิภาพการวิจัยชั้นเรียน	- ผู้เรียนส่วนใหญ่ได้รับการฝึกประสบการณ์ด้านการวิจัยชั้นเรียน	- ผู้เรียนส่วนใหญ่ในหลักสูตร 5 ปีได้รับการฝึกประสบการณ์ด้านการวิจัยชั้นเรียน
3. ผลผลิต			
3.1 ความสามารถในการปฏิบัติงานครู	- ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังขาดความเชี่ยวชาญในด้านการสอน เพราะประสบการณ์น้อย	- ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญในด้านการสอน การเขียนแผนการสอน และการจัดการชั้นเรียน เพราะมีระยะเวลาในการเรียนรู้ พัฒนาตนเอง และแก้ไขจุดบกพร่องมากขึ้น	- ผู้เรียนในหลักสูตร 5 ปี มีความเชี่ยวชาญในด้านการสอน การเขียนแผนการสอน และการจัดการชั้นเรียนมากกว่าหลักสูตร 4 ปี
3.2 ใบประกอบวิชาชีพครู	- เมื่อจบหลักสูตร จะไม่มีใบประกอบวิชาชีพครูแต่มีสิทธิสอบบรรจุตำแหน่งครูได้	- เมื่อจบหลักสูตร จะได้รับใบประกอบวิชาชีพครู เพื่อให้มีสิทธิในการสอบเพื่อบรรจุเข้าตำแหน่งครู	- ผู้ที่จบการศึกษาจากหลักสูตร 5 ปี จะได้รับใบประกอบวิชาชีพครูทันทีเมื่อสำเร็จการศึกษา
4. ผลกระทบ			
4.1 การพัฒนานักเรียน	- ครูใหม่ส่วนหนึ่งยังต้องใช้เวลาในการฝึกฝนทักษะความเป็นครู	- ครูใหม่ส่วนใหญ่มีทักษะและเชี่ยวชาญความเป็นครู เช่น ครูการศึกษาพิเศษในหลักสูตรนี้ จะมีทักษะและความชำนาญในการดูแลและจัดการเรียนการสอนเด็กพิเศษมากขึ้น	- ครูใหม่ในหลักสูตร 5 ปี ส่วนใหญ่มีทักษะความเชี่ยวชาญในการพัฒนานักเรียนมากกว่า หลักสูตร 4 ปี
4.2 การพัฒนาสถานศึกษา	- ครูใหม่ส่วนหนึ่งยังต้องใช้เวลาในการเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทการบริหารจัดการสถานศึกษา	- ครูใหม่ส่วนใหญ่มีความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษา และได้รับการสนับสนุนให้มีบทบาทในการบริหารสถานศึกษา	- ครูใหม่ในหลักสูตร 5 ปี ส่วนใหญ่มีความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษามากกว่าหลักสูตร 4 ปี

5.4 แนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครูของต่างประเทศ

การนำเสนอผลการศึกษาศึกษาการผลิตครูที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีของต่างประเทศในประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น เกาหลี มาเลเซีย เวียดนาม สิงคโปร์ จีนและเขตปกครองพิเศษฮ่องกง (ดิเรก พรลีมา และคณะ, 2546; พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์ และวิชุดา กิจธรรรม, 2549) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.4.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

1) กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาครูว่า ใน ค.ศ. 2000 คณะครูผู้สอนของชาติทุกคนต้องได้รับการปรับปรุงทักษะวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มีโอกาสได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการสอน และครูจะเป็นผู้เตรียมนักเรียนอเมริกันทั้งหมดเข้าสู่คริสต์ศตวรรษหน้า

2) ฝึกอบรมโครงสร้าง (Restructuring) การบริหารจัดการโดยโรงเรียนเป็นฐาน (School-Based management) เพื่อสร้างความเป็นครูมืออาชีพในระดับท้องถิ่น โดยให้พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนชุมชนได้เข้ามาเป็นหุ้นส่วน (Partners) ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างใกล้ชิดมากขึ้น เพื่อคืนความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้กับผู้มีประโยชน์พึงได้ ที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดคือครู ครูใหญ่ ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาที่ยั่งยืน เพราะอยู่บนพื้นฐานของความต้องการของประชาชนและเป็นการสร้างภาวะความเป็นผู้นำ (Leadership) ให้แก่ท้องถิ่นและโรงเรียนมากขึ้น ให้บทบาทครูผู้นำ ทำหน้าที่เป็นผู้นำการปฏิรูปการปรับระบบโครงสร้าง และสร้างสรรค์แนวทางเพื่อการพัฒนาครู หน้าที่ของครูผู้นำมีทั้งในฐานะผู้นำทางการศึกษา รวมทั้งหน้าที่การสนับสนุนทางวิชาการให้แก่ผู้ร่วมงานของตนด้วย

3) การให้บทบาทครูใหญ่ในฐานะผู้อำนวยการความสะอาดให้เกิดการจัดองค์กรและการบริหารจัดการโรงเรียนให้เกิดครูมืออาชีพให้แก่สถานศึกษาของตน โดยวางรูปแบบการทำงานระหว่างครูและครูใหญ่ ให้ครูในโรงเรียนมีฐานะเป็นผู้นำและมีส่วนร่วมในการจัดการองค์กรและบริหารจัดการโรงเรียน และเน้นให้วางรูปแบบการทำงานระหว่างครูกับนักเรียนในด้านการใช้สังคมเทคโนโลยีที่ทำให้เกิดการสอนเพื่อความเข้าใจของนักเรียน นอกจากนี้รัฐยังกำหนดให้การจัดสรรงบประมาณ ซึ่งเป็นเงินอุดหนุนของมลรัฐให้สถานศึกษาเพื่อดำเนินการตามแผนของโรงเรียนและท้องถิ่น

4) การตรวจสอบคุณภาพครู โดยให้มีสภามาตรฐานและการปรับปรุงการศึกษาแห่งชาติ ที่ต้องชี้ให้เห็นว่า ครูมีความสามารถทางการสอนและสอนได้คุณภาพตามความต้องการการเรียนรู้ที่หลากหลายในแต่ละสาขาวิชาแก่นักเรียนทุกคน การตรวจสอบคุณภาพครูนี้จะทำควบคู่ไปกับการวางระบบให้ครู ครูใหญ่ และผู้บริหาร เข้าสู่กระบวนการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องมีความรู้ด้านการสอน การเรียน และการปรับปรุงโรงเรียนอย่างดีที่สุด

5) กำหนดให้ครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตร 4 ปี ได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพครูด้านเนื้อหาสาระและวิธีการสอนทั้งในระหว่างการศึกษา และฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู และมีการสอบเพื่อบรรจุเข้าทำงานเป็นครู

5.4.2 ประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียปฏิรูปการฝึกหัดครูทั้งระบบโดย

1) ปรับหลักสูตรการฝึกหัดครู โดยให้มีหลักสูตรการฝึกหัดครูเป็นสองหลักสูตร คือ หลักสูตรที่ได้ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู หรือปริญญาเกี่ยวกับวิชาชีพครูโดยตรง กับหลักสูตรที่เรียนวิชาการด้านอื่นในช่วงสามปีแรก และในปีสุดท้ายเป็นการเรียนวิชาชีพและการฝึกปฏิบัติการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพศึกษาศาสตร์บัณฑิต (Graduate diploma)

2) จัดให้มีมาตรฐานการศึกษากลางของชาติ โดยส่วนกลางจัดกรอบทิศทางของงาน และให้การสนับสนุนงานโรงเรียน ให้บทบาทของครูใหญ่เป็นผู้นำและรับผิดชอบการศึกษา แนวทางการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูของประเทศออสเตรเลียมุ่งไปที่ 3 ประเด็นใหญ่ คือ การปรับหลักสูตรการฝึกหัดครู การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และเน้นความเป็นผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนา

5.4.3 ประเทศนิวซีแลนด์

1) กำหนดให้ครูทุกคนต้องได้รับการจดทะเบียนครู โดยคณะกรรมการทะเบียนครู ทำหน้าที่เป็นผู้แทนภาครัฐ มีเกณฑ์ในการสรรหา รักษาครูไว้ในระบบ รวมทั้ง การคัดครูออกจากทะเบียนครูเนื่องจากการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามเกณฑ์ที่กำหนดด้วย

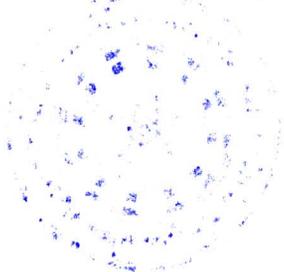
2) มีระบบของการติดตามตรวจสอบและการพัฒนาครูที่ชัดเจน ครูมีหน้าที่ที่จะต้องนำความรู้มาสู่เด็กเท่าที่ความสามารถของครูจะทำได้ โดยรูปแบบการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษานั้นประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนครู และนักเรียน

5.4.4 ประเทศญี่ปุ่น

1) กำหนดให้ครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตร 4 ปี ได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพครูด้านเนื้อหาสาระและวิธีการสอนทั้งในระหว่างการศึกษา และฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูและมีการสอบเพื่อบรรจุเข้าทำงานเป็นครู

2) ออกกฎหมายเกี่ยวกับครู 2 ฉบับ คือ กฎหมายพิเศษเกี่ยวกับเรื่องเงินค่าตอบแทนแก่ครูในโรงเรียนการศึกษาภาคบังคับ เพื่อแยกระบบเงินเดือนของครูให้สูงกว่าเงินเดือนของข้าราชการประเภทอื่น และกฎหมายว่าด้วยมาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองบุคลากรด้านการศึกษาที่มีความสามารถที่สังกัดโรงเรียนการศึกษาภาคบังคับ

3) มีการประกันคุณภาพการผลิตครูเพื่อให้ได้ครูที่ตรงกับความต้องการของสังคมด้วย

5.4.5 ประเทศเกาหลี

- 1) การปฏิรูปหลักสูตรการผลิตครู เพื่อจัดเนื้อหาที่เรียนให้ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้ครุมีความรู้กว้างขึ้น
- 2) กำหนดให้ครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตร 4 ปี ครูทั้งสองระดับนี้ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูและมีการสอบเพื่อบรรจุเข้าทำงานเป็นครู
- 3) ปรับให้การอบรมครูมีคุณภาพ ให้ครูทุกคนได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่อง และผูกโยงกับการพัฒนาวิชาชีพ โดยมีการฝึกอบรมวิชาชีพครูด้านเนื้อหาสาระและวิธีการสอนในระหว่างการศึกษา และครูระดับมัธยมศึกษาต้องได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา เปิดโอกาสให้ครูมีสิทธิ์ที่จะเลือกหลักสูตรและสถาบันฝึกอบรมได้
- 4) การเพิ่มงบประมาณทางการศึกษาให้ถึง 5 % ของ GNP ในปี ค.ศ.1998 กระตุ้นให้ภาคเอกชน และรัฐบาลท้องถิ่นเพิ่มการมีส่วนร่วมในการลงทุนเพื่อการศึกษา
- 5) กำหนดให้มีมาตรการรองรับโดยกำหนดให้ครุมีใบรับรองวิชาชีพเพื่อเป็นเครื่องมือในการประกันคุณภาพ

5.4.6 ประเทศมาเลเซีย

- 1) กำหนดเป็นนโยบายด้านการผลิตครู และการเพิ่มคุณภาพครูโดยเฉพาะในสาขาขาดแคลนไว้เป็นเป้าหมายของชาติว่า ในปี ค.ศ. 2000 จะเพิ่มปริมาณการผลิตครูทั้งในระดับปริญญาและต่ำกว่าให้ได้จำนวน 99,900 คน และเพิ่มจำนวนครูที่มีคุณภาพโดยเฉพาะสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ
- 2) มีมาตรการเสริมต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพครู ทั้งการจัดสวัสดิการเรื่องบ้านพัก และออกกฎหมายกำหนดค่าตอบแทนให้วิชาชีพครูเป็นอาชีพที่น่าสนใจ และการให้รางวัลครูดีที่อุทิศตนในด้านการศึกษาด้วย

5.4.7 ประเทศเวียดนาม

- 1) กำหนดให้มีนโยบายหลักของรัฐในการพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อสร้างแรงจูงใจให้มีคนเก่ง คนดี เข้ามาเป็นครู โดยหาทางเพิ่มรายได้และมาตรการเสริมต่างๆ รวมทั้ง การเลื่อนขั้นด้วยการจัดฝึกอบรมและเพิ่มทักษะใหม่ ๆ ให้กับครูอย่างกว้างขวาง
- 2) จัดให้มีการประกันคุณภาพครูในด้านต่างๆ
- 3) รื้อปรับระบบการผลิตครูเพื่อให้สามารถผลิตกำลังคนได้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมโดยรวมหน่วยงานการผลิตครูไว้ภายใต้หน่วยงานเดียวกันเพื่อให้มีเอกภาพเชิงนโยบายและผลิตครูหลายระดับให้เพียงพอกับความต้องการครูในประเทศ

4) ปรับบทบาทของคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแห่งชาติให้มีทั้งหน้าที่ในการผลิตครูและการฝึกอบรมครู

5.4.8 สาธารณรัฐประชาชนจีน

สาธารณรัฐประชาชนจีน กำหนดให้ครูระดับประถมศึกษาต้องมีประกาศนียบัตรมัธยมปลาย ได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพครูด้านเนื้อหาสาระและวิธีการสอนทั้งในระหว่างการศึกษา และฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ครูต้องจบการศึกษาระดับอนุปริญญา หลักสูตร 2 ปี ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ครูต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตร 4 ปี ได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพครูด้านเนื้อหาสาระและวิธีการสอนทั้งในระหว่างการศึกษาและฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา ครูที่สอนทั้ง 3 ระดับนี้ต้องได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษามีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูและมีการสอบเพื่อบรรจุเข้าทำงานเป็นครู

5.4.9 เขตปกครองพิเศษฮ่องกง

มีการกำหนดให้ครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต้องจบการศึกษาระดับอนุปริญญา หลักสูตร 2 - 3 ปี ได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพครูด้านเนื้อหาสาระและวิธีการสอนทั้งในระหว่างการศึกษา และฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา แต่ไม่จำเป็นต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู และไม่มีการสอบการบรรจุเข้าทำงานเป็นครูแต่อย่างใด

ผลการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของต่างประเทศได้แก่ ประเทศอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย และประเทศในแถบเอเชีย สรุปได้ว่า ทุกประเทศได้มีการกำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ เพื่อพัฒนาการผลิตครู และพัฒนาครูในวิชาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์หลายประการของการกำหนดนโยบายและมาตรการ ได้แก่ 1) เพื่อพัฒนาคุณภาพครู 2) เพื่อผลิตครูในสาขาต่างๆ ให้มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการ 3) เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น 4) เพื่อพัฒนาคุณภาพประชาชน และ 5) เพื่อพัฒนามาตรฐานการศึกษาของชาติ

สำหรับวิธีการที่ใช้ในการพัฒนาการผลิตครู ประกอบด้วย 1) การกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาครูเป็นเป้าหมายของชาติ 2) การเพิ่มงบประมาณทางการศึกษา 3) ปรับโครงสร้างครู 4) การออกกฎหมายเกี่ยวกับครู 5) กำหนดมาตรฐานและการประกันคุณภาพการผลิตครู 6) กำหนดระบบการตรวจสอบคุณภาพครู 7) กำหนดระบบการคัดสรรและรักษาครูคุณภาพ 8) กำหนดมาตรการส่งเสริมการปฏิบัติงานครู 9) กำหนดมาตรการส่งเสริมการพัฒนาครูในวิชาชีพ และ 10) ออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูและการสอบบรรจุเข้าทำงานเป็นครู เป็นต้น

ส่วนด้านกระบวนการผลิตครู ประกอบด้วย 1) การกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าเรียนครู 2) การปรับหลักสูตรครู 3) สร้างแรงจูงใจให้มีคนเก่ง คนดีเข้ามาเป็นครู และ 4) การจัดฝึกอบรมวิชาชีพครูด้านเนื้อหาสาระและวิธีการสอนทั้งในระหว่างการศึกษา และฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา เป็นต้น

5.5 ผลการเปรียบเทียบการผลิตครูของไทยและต่างประเทศ และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการผลิตครูของไทย

การนำเสนอผลการเปรียบเทียบการผลิตครูของไทยในอดีต ปัจจุบันและในต่างประเทศ เป็นการเปรียบเทียบด้านปัจจัย กระบวนการ ผลผลิต พร้อมทั้งสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการผลิตครูของไทย ดังรายละเอียดในตารางที่ 5.7

ตารางที่ 5.7 เปรียบเทียบการผลิตครูของไทยและต่างประเทศ และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการผลิตครูไทย

การผลิตครูของไทย ในอดีต	การผลิตครูของไทย ในปัจจุบัน	การผลิตครู ในต่างประเทศ	สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น กับการผลิตครูของไทย
ปัจจัย			
1. มีสิ่งจูงใจเพื่อคัดเลือกคนเก่ง เข้ามาเรียนครู 1.1 เงินสำหรับผู้เรียนครูและ มีสวัสดิการหอพักและอาหาร ตลอดหลักสูตร 1.2 ได้รับการบรรจุเข้ารับ ราชการ	1.1 มีสิ่งจูงใจเพื่อคัดเลือก คนเก่งเข้ามาเรียนครูบ้าง ไม่มีบ้าง ขึ้นกับนโยบายเป็น ครั้งคราว 1.2 มีเงินสำหรับการศึกษาและ ค่าใช้จ่ายเป็นรายปีตลอด หลักสูตร 42,000 ต่อปี 1.3 เงินสำหรับการศึกษาและ ค่าใช้จ่ายเป็นรายปีตลอด หลักสูตร 13,000 ต่อปี 1.4 ได้รับการบรรจุเข้ารับ ราชการบางส่วนเท่านั้น	1.1 มีทุนสำหรับผู้เรียนครู 1.1.1 ในสาขาขาดแคลน 1.1.2 สำหรับผู้ที่มีคุณสมบัติ ตามเกณฑ์ 1.1.3 รับบัณฑิตใหม่ที่มี คุณสมบัติตามเกณฑ์ฝึกสอน ภาคฤดูร้อนและสมัครเป็นครู 1.1.4 ให้นักเรียนมัธยมปลาย ที่มีผลการเรียนดีเยี่ยมไป ทัศนศึกษา ในโรงเรียนในเขต การศึกษาและให้ทุนการศึกษา 1.2 มีตำแหน่งงานรองรับ เช่น สอนในโรงเรียนรัฐ 4 ปี	1. ระบบการคัดเลือกผู้เรียนครู ยังไม่มีประสิทธิภาพ การคัดเลือกผู้เรียนครูใน สถาบันผลิตครูทั้งประเภท สามัญศึกษาและอาชีวศึกษา ส่วนใหญ่มีวิธีการคัดเลือก 3 วิธีคือ 1) การใช้ระบบโควตา โดยพิจารณาจากเกรดเฉลี่ย สะสม 2) การสอบวัดแววครู และ 3) ระบบแอดมิชชันส์ กลาง แต่ผลการวิจัยพบว่า ระบบ การคัดเลือกครูดังกล่าว ไม่สามารถคัดเลือกเด็กเก่ง เข้ามาเรียนครูได้ ยกเว้นใน โครงการพิเศษที่มีการกำหนด คุณสมบัติเกรดเฉลี่ยสะสมของ ผู้เรียนครู คัดเลือกภูมิปัญญา เพื่อส่งเสริมการกลับเป็นครูใน บ้านเกิด และการส่งเสริมให้ กลับไปเป็นผู้บำเพ็ญเพื่อ พัฒนาชุมชน เป็นต้น
2. ได้คนเรียนดีระดับต้นๆ มา เรียนครู	2. มีคนเรียนเก่งมาเรียนครูบ้าง แต่ไม่ทั้งหมด	2.1 คัดคนเรียนเก่งเข้าเรียนครู 2.2 กำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะ ได้รับทุนเรียนครู	2. สถาบันการผลิตครูส่วนใหญ่ ยังไม่ได้คนเก่งเข้าเรียนครู

การผลิตครูของไทย ในอดีต	การผลิตครูของไทย ในปัจจุบัน	การผลิตครู ในต่างประเทศ	สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น กับการผลิตครูของไทย
3. อาจารย์ผู้สอน เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญ การสอน และมีจิตวิญญาณ ความเป็นครู นอกจากนั้นยังมี ความรู้ ความเชี่ยวชาญและ ชำนาญในสาขาที่สอนและ การจัดการเรียนรู้ และ การจัดการชั้นเรียน	3. อาจารย์ผู้สอนส่วนหนึ่ง เป็นอาจารย์ใหม่ ขาดความ เชี่ยวชาญ ชำนาญการสอน ขาดประสบการณ์และ ขาดความชำนาญในการจัดการ เรียนรู้ และการจัดการชั้นเรียน		3. สถาบันการผลิตครูประเภท สามัญศึกษา ส่วนใหญ่กำลัง ประสบปัญหาขาดแคลน อาจารย์ผู้สอนที่มีความ เชี่ยวชาญและความชำนาญ เนื่องจากอาจารย์เกษียณอายุ ราชการ อาจารย์ที่สอนอยู่ ปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็น อาจารย์ใหม่ ที่ยังมี ประสบการณ์ในการสอน ไม่มากนัก
กระบวนการผลิต			
4. ไม่มีข้อกำหนดมาตรฐาน การผลิตครู	4. มีการกำหนดมาตรฐาน หลักสูตรและมาตรฐานบัณฑิต	4. มีการกำหนดมาตรฐาน หลักสูตรและมาตรฐานบัณฑิต	4.1 มีการกำหนดมาตรฐาน หลักสูตรและมาตรฐานบัณฑิต แต่ไม่สามารถควบคุมคุณภาพ ของกระบวนการผลิตครูได้ 4.2 มีความแตกต่างของการ จัดการเรียนการสอนหลักสูตร 4 ปี สถาบันการผลิตครู ส่วนใหญ่จะจัดการเรียน การสอนในคณะครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ แต่ในการจัดการ เรียนการสอนหลักสูตร 5 ปี จะ เรียนวิชาเอกในคณะวิชา และ หลักสูตรปริญญาบัณฑิตจะ จัดการเรียนการสอนใน คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์
5. การเรียนการสอนมีทั้งในเวลา และนอกเวลา	5. การจัดการเรียนการสอนเน้น การสอนในเวลา และมีกิจกรรม เสริมหลักสูตรนอกเวลา		5. การจัดการเรียนการสอนและ ประสบการณ์การเรียนรู้ผ่าน กิจกรรมจะมีเงื่อนไขด้านเวลา เข้ามาเกี่ยวข้องทำให้ไม่สามารถ จัดกิจกรรมนอกเวลาได้เต็มที่
6. คณาจารย์มีความใกล้ชิดกับ ผู้เรียน ทั้งในเวลาและนอกเวลา เรียน	6. คณาจารย์มีระดับของ ความเอาใจใส่ใกล้ชิดกับผู้เรียน ไม่เท่าเทียมกัน		6. การเปลี่ยนแปลงของสภาพ สังคมทำให้คณาจารย์มี ความใกล้ชิดกับผู้เรียนน้อยกว่า ในอดีต

การผลิตครูของไทยในอดีต	การผลิตครูของไทยในปัจจุบัน	การผลิตครูในต่างประเทศ	สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการผลิตครูของไทย
7. การจัดประสบการณ์เพื่อเข้าสู่วิชาชีพครูเน้นการปฏิบัติจริง ทั้งด้านการสอนวิชาครู การช่าง การเกษตร	7. การจัดประสบการณ์เพื่อเข้าสู่วิชาชีพครูเน้นการปฏิบัติเพื่อเป็นครู เช่น การจัดการชั้นเรียน และการวิจัยในชั้นเรียน หรือ การวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน		7. มีความแตกต่างในการจัดประสบการณ์เพื่อเข้าสู่วิชาชีพครู นอกจากนั้นยังพบว่าหลายสถาบันไม่สามารถควบคุมคุณภาพการสอนของครู ที่เลี้ยงในสถานศึกษาได้
ผลผลิต			
8. ครูเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาผู้เรียน มีความเชื่อมั่นในการสอน ได้รับความรักและเป็นที่ยศรัทธาของสังคม	8. ครูมีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาผู้เรียนแตกต่างกัน บางคนมีปัญหาพฤติกรรม ส่งผลต่อความศรัทธาของสังคม โดยทั่วไป		8. คุณภาพผลผลิตของครูใหม่ในแต่ละสถาบันยังมีความแตกต่างกัน ผู้ที่เรียนเก่งมีความสามารถ ส่วนหนึ่งไม่เป็นครู ครูใหม่ในสาขาสำคัญมีความขาดแคลน
9. ครูมีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนและของชุมชน	9. ครูบางคนมีปัญหาด้านพฤติกรรม ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน		
10. ผู้ที่จบครูส่วนใหญ่ประกอบอาชีพครู	10. ผู้ที่จบครูที่เป็นคนเก่งๆ ส่วนหนึ่งไม่ประกอบอาชีพครู		

5.6 สภาพปัญหาการผลิตครูไทยที่จะส่งผลไปยังอนาคต

จากการศึกษาเอกสารและการศึกษาภาคสนามพบว่า ปัญหาสำคัญของการผลิตครูไทยที่จะส่งผลกระทบต่อไทยในอนาคต มี 3 ประการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.6.1 นโยบายการผลิตครูของรัฐไม่มีความแน่นอน

นโยบายการผลิตครูของรัฐมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวาระการบริหารประเทศของคณะรัฐบาล ส่งผลต่อนโยบายการผลิตครูของสถาบันการผลิตครู และส่งผลกระทบต่อความต้องการเข้าเรียนครู เช่น สถาบันการผลิตครูมีการปรับหลักสูตรตามกลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติตรงกับความต้องการในการสอบเข้ารับการบรรจุเป็นครู การมีโครงการครูพันธุ์ใหม่ที่เริ่มต้นโครงการในปีการศึกษา 2548 ซึ่งมีการจัดสรรทุนได้เพียง 1 ปี ทำให้มีคนเก่งเข้ามาเรียนครูใน 1 ปีแรกเท่านั้น ในปีต่อๆ มา จำนวนคนเก่งสอบเข้าเรียนครูก็ลดจำนวนลง นอกจากนี้ในปี 2551 มีนโยบายการคืนอัตราเกษียณอายุราชการของข้าราชการครูที่ได้รับคืนให้แก่กระทรวงศึกษาธิการ และในปี 2554 มีโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่อีกครั้งหนึ่ง แสดงให้เห็นว่า การผลิตครูของไทยยังไม่มีแผนอัตรากำลังที่แน่ชัด เป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นเป็นระยะ

5.6.2 สถาบันผลิตครูยังมีคนเก่งเข้าเรียนครูจำนวนน้อย

การคัดเลือกผู้เรียนที่ผ่านมายังไม่สามารถคัดกรองคนเก่งได้อย่างแท้จริง ทำให้ผู้ที่เข้าเรียนครูในปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่ใช่คนเก่งระดับหัวกระทิของประเทศเช่นเดียวกับในอดีต อย่างไรก็ตามด้วยนโยบายการคืนอัตราเกษียณอายุราชการของข้าราชการครูที่ได้รับคืนให้แก่กระทรวงศึกษาธิการและโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ในปี 2554 ทำให้มีนักเรียนสนใจที่จะเรียนครูเพิ่มมากขึ้น สถาบันการผลิตครูมีโอกาสคัดเลือกเด็กเก่งมากขึ้น

5.6.3 กระบวนการผลิตครูของสถาบันการผลิตครูแต่ละแห่งมีคุณภาพไม่เท่ากัน

ผลการศึกษาคั้งนี้แสดงให้เห็นว่า กระบวนการผลิตครูของสถาบันการผลิตครูแต่ละแห่งมีคุณภาพไม่เท่าเทียมกัน คือ

1) **คุณภาพอาจารย์ผู้สอนแตกต่างกัน** เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์สูงเกษียณอายุราชการจำนวนมาก อาจารย์ใหม่ในสถาบันยังขาดความชำนาญในการจัดการเรียนการสอน

2) **การจัดการเรียนการสอนในคณะวิชาที่เป็นวิชาเอก** อาจจะทำให้ผู้เรียนขาดความรู้และความชำนาญในความรู้ร่วมของวิชาครูและเนื้อหาวิชา (Pedagogical Content Knowledge: PCK) ซึ่งเป็นความรู้ที่จำเป็นเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนการสอนในวิชาเอกสำหรับนักเรียน ซึ่งมีความแตกต่างจากความรู้เฉพาะในวิชาเอก (Content Knowledge: CK)

3) **คุณภาพของครูที่เลี้ยงแตกต่างกัน** สถาบันการผลิตครูส่วนใหญ่จะคัดเลือกครูที่เลี้ยงที่มีคุณวุฒิ มีผลงานวิชาการ และมีประสบการณ์ตรงสาขา บางแห่งจะคัดเลือกครูที่เลี้ยงที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาโท แต่ยังมีบางแห่งที่ยอมให้ครูอัตราจ้างทำหน้าที่เป็นครูที่เลี้ยง นอกจากนี้ยังพบว่าครูที่เลี้ยงบางคนยังขาดความเอาใจใส่ในลิตนัศึกษาคู ทังนิตนัศึกษาวักับนักเรียน นำเอาผลงานของนิตนัศึกษาวไปเป็นของตนเอง หรือนอมให้นิตนัศึกษานำงานของครูที่เลี้ยงไปเป็นผลงานของนิตนัศึกษา เป็นต้น

4) **การจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมีความแตกต่างกัน** สถาบันการผลิตครูทุกแห่งจะจัดให้มีการฝึกสอน 1 ปีการศึกษา โดยบางแห่งจะจัดให้ฝึกสอนในโรงเรียนเดียวเพื่อเรียนรู้กระบวนการพัฒนานักเรียนตลอดปีการศึกษา บางแห่งจะจัดให้ฝึกสอนใน 2 โรงเรียน แยกออกเป็นฝึกสอนระดับประถมศึกษา 1 ภาคการศึกษา และฝึกสอนระดับมัธยมศึกษาอีก 1 ภาคการศึกษา เพื่อให้มีประสบการณ์การสอนกับนักเรียนที่มีพัฒนาการแตกต่างกัน สำหรับหลักสูตรปริญญาบัณฑิตจะฝึกสอนในโรงเรียนที่ตนทำงานอยู่หรือเลือกแหล่งฝึกด้วยตนเอง

5) คุณภาพผลผลิตของสถาบันการผลิตครูแต่ละแห่งมีคุณภาพไม่เท่ากัน ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ครูใหม่ที่เป็นผลผลิตของสถาบันการผลิตครูแต่ละแห่งมีคุณภาพไม่เท่ากัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากคุณภาพที่แตกต่างกันตั้งแต่แรกรับเข้าเรียนครู กระบวนการผลิตที่มีความแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามพบว่า ปัจจุบันนี้ยังมีครูที่ไม่สามารถเข้ารับบรรจุอยู่จำนวนมาก มีการแข่งขันบรรจุเข้ารับราชการสูง รวมทั้งครูที่จบหลักสูตรปริญญาบัณฑิตขณะนี้มีการผลิตมากจนเกินความต้องการ

ผลการศึกษาการดำเนินงานและแนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครูในอดีตและปัจจุบัน จากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์และสอบถามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการศึกษาเชิงลึกในพื้นที่ภาคสนามแสดงให้เห็นถึงสภาพการผลิตครูของไทยในอดีต ปัจจุบัน และแนวปฏิบัติที่ดีของไทยและต่างประเทศ ผลการเปรียบเทียบปัจจัย กระบวนการผลิต ผลผลิต และผลกระทบที่จากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และนำไปสู่ข้อสรุปของผลการศึกษาที่สำคัญคือ สภาพปัญหาการผลิตครูไทยที่จะส่งผลไปยังอนาคต ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลสำหรับการฉายภาพอนาคตการผลิตครูไทยในอนาคตระยะกลาง 20 ปีในบทต่อไป